

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra antropologie a zdravovědy

Diplomová práce

Eva Cilečková

Sexuální výchova jako předmět výuky na školách

Olomouc 2012

Vedoucí práce: MUDr. Kateřina Kikalová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 29. 3. 2012

Eva Cilečková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé diplomové práce MUDr. Kateřině Kikalové, Ph.D., za její vstřícnost, ohleduplnost, za odborné vedení diplomové práce, cenné připomínky, podněty, rady a poskytnutí materiálových podkladů k práci.

Obsah

Úvod	6
1 Cíl	7
2 TEORETICKÉ POZNATKY	8
2.1 Historie sexuální výchovy	8
2.1.1 Období do 1. světové války	8
2.1.2 Období 20. a 30. let 20. století	10
2.1.3 Období mezi roky 1939 až 1968	12
2.1.4 Období mezi roky 1969 až 1989	13
2.1.5 Období od roku 1989 až doposud	15
2.2 Vzdělávací programy	15
2.2.1 Rámcové vzdělávací programy	16
2.2.2 Školní vzdělávací programy, zásady jejich tvorby	17
2.2.2.1 Obecné zásady tvorby ŠVP	17
2.2.2.2 Podmínky pro uskutečňování vzdělávacího programu	18
2.3 Teorie sexuální výchovy	19
2.3.1 Výsledky výzkumů zaměřených na sexuální výchovu u mladých	21
2.3.2 Sexuální výchova a právo	24
2.3.3 Rozdělení sexuální výchovy	26
2.3.4 Cíle sexuální výchovy	27
2.3.5 Principy sexuální výchovy	28
2.4 Obsah sexuální výchovy	30
2.5 Metody využívané v sexuální výchově	31
2.5.1 Metody dialogické	31
2.5.2 Metody problémové	32
2.5.3 Metody inscenační	32
2.5.4 Hry v sexuální výchově	32
2.6 Požadavky na připravenost učitele k sexuální výchově	33

3	Metodika práce	35
3.1	Realizace výzkumu	35
3.2	Charakteristika souboru respondentů	36
4	Výsledky	39
4.1	Nejobvyklejší zdroje informací respondentů	39
4.2	Přístup respondentů k sexuální výchově jejich dětí	40
4.3	Předpokládané názory dětí respondentů	43
4.4	Názory respondentů na sexuální výchovu ve školách	45
5	Diskuze	50
	Závěr	54
	Souhrn	55
	Referenční seznam	57
	Přehled použitých zkratk	59
	Seznam tabulek a grafů	60
	Seznam příloh	61
	Anotace	67

Úvod

Sexualita neboli pohlavní život, nebo také pohlavní pud, provází lidského jedince odpradávná. V posledních letech a desetiletích ovšem dochází ke značnému urychlení duševního dospívání mládeže (Podwиковá, 2011, s. 5). Z tohoto důvodu se jeví jako naprosto nezbytné důsledné poučení dětí a mládeže v otázkách lidské sexuality, samozřejmě ve formě přiměřené jejich věku a vývoji. Často se stává, že rodina, která by měla být primárním zdrojem informací z této oblasti, svou roli plní nedostatečně nebo zcela selhává, může v ní docházet také k tabuizaci některých témat. Bohužel i v dnešní moderní době někteří lidé zastávají názor, že pro dobro jejich dětí je nejlepší, aby měli z této oblasti co nejméně informací. Myslí si totiž, že právě tyto informace, by mohly jejich děti vést k předčasnému pohlavnímu životu, promiskuitě a s tím spojenými riziky nákazy pohlavně přenosnými chorobami a nechtěného těhotenství v raném věku. Tyto své názory se dokonce snaží prosadit pomocí změny stávajících rámcově vzdělávacích programů (Výbor na obranu rodičovských práv, 2011). Je tedy velice důležité, aby na sebe škola přebrala část zodpovědnosti za realizaci sexuální výchovy.

Právě z tohoto důvodu jsme se rozhodli zjistit, jaké názory mají rodiče na sexuální výchovu a zda vůbec považují za vhodné, aby byla zařazena do vzdělávacího procesu na školách. Pro lepší uvedení do dané problematiky se první část práce snaží přiblížit didaktiku sexuální výchovy, její historii a v neposlední řadě se pokouší o nastínění požadavků, které by měl učitel sexuální výchovy splňovat.

V další části se práce věnuje již analýze samotných výsledků výzkumného šetření, které bylo zaměřeno na respondenty z řad rodičů, jejichž děti navštěvují střední školu. Toto šetření se snažilo zjistit názory rodičů na sexuální výchovu na středních školách, zmapovat, o kterých tématech činí rodičům největší problém se svými dětmi hovořit a naopak. Tato zjištění mohou školám napomoci při tvorbě školních vzdělávacích programů.

1 Cíl práce

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit názory rodičů na výuku sexuální výchovy na středních školách.

Jako dílčí cíle jsem si stanovila:

- zhodnotit, jaké informační zdroje byly pro samotné rodiče v období jejich dospívání nejvíce užitečné.
- zmapovat, o kterých tématech činí rodičům největší problém se svými dětmi hovořit a naopak, jaká jsou jimi nejčastěji probíraná témata ze sexuální oblasti.
- zjistit informovanost z oblasti sexuálního života jejich dětí, studujících na středních školách.

2 TEORETICKÉ POZNATKY

2.1 Historie sexuální výchovy

Sexuální výchova, stejně jako všechny ostatní výchovy má svou vlastní historii a k pojetí, jaké má v dnešní době, dozněla po dlouholetém vývoji. Ve zjednodušené formě provází lidstvo po celou jeho historii, ovšem ucelenější podoby se jí dostává až ve druhé polovině 19. století. Její vývoj můžeme sledovat zvláště po stránce obsahové a lze ho rozdělit do několika vývojových etap, které svým časovým zařazením v podstatě korespondují s klíčovými událostmi moderních dějin, jež následně ovlivnily vývoj společnosti.

2.1.1 Období do 1. světové války

Na konci 18. století docházelo v různých částech Evropy k postupnému odtabuizování lidské sexuality. Mezi prvními se tématem pohlavní výchovy zabývali filantropisté, kteří se v rámci mezí snažili podávat informace ze sexuální oblasti. Byli zde ovšem i tací, kteří názornost dováděli až do extrémů a doporučovali např. pitvat březí zvířata, sledovat s dětmi školního věku páření živočichů v přírodě nebo navrhovali, aby těhotné ženy rodily v kruhu nejen své rodiny, ale i za přítomnosti dětí ze sousedství, nebo aby dospělí chodili doma nazí aj. V Německu a ve Švýcarsku se na přelomu století 19. a 20. snažili zrealizovat v některých výchovných útulcích myšlenky Jeana Jacquese Rousseaua, Johanna Heinricha Pestalozziho a dalších o prosazení naturalistického způsobu života. Ten spočíval kupříkladu v tom, že chlapci prováděli hygienu společně se svými učiteli, také o věcech týkajících se sexuality se zde hovořilo otevřeně, jako o přirozené věci (Janiš, 2011, s. 378).

Na území Čech se tématu pohlavní výchovy věnoval Bernard Bolzano (1781-1848). A v českém školství se jako první problémem pohlavní výchovy zabýval A. Pařízek (1748-1821), díky němuž byl roku 1790 vydán překlad Praktické knihy ruční od Wilbauma. Toto dílo se zabývalo otázkou realizace pohlavního poučování mládeže. Kniha Kraft – Ebinga: Psychopathia sexualis také do značné míry ovlivnila náhled na lidskou sexualitu. Též Gustav Adolf Lindner (1828-1887) zařadil pedagogiku sexuální do své struktury pedagogických disciplín (Janiš, 2007, s. 29)

Knihy nazvané Věc nejdůležitější pro rodiče, školní učitele a dohlídače mládeže i také zvláště pro duchovní pastýře přeložena a vydána roku 1824 F. Nedělou, se zabývala tématem onanie. Dalším zásadním dílem vydaným v roce 1853 byl spis S. Kodyma „Zdravověda“, který se také věnoval tomuto tématu, ten navrhoval jako prevenci onanie fyzickou vyčerpanost. V následujícím období ke konci století zájem o sexuální témata a věci s tím spojenými opadl. Nálada ve společnosti směřovala spíše k zastrahování, které si kladlo za cíl snížit zájem o sexualitu člověka. Toto se dělo zejména prostřednictvím vyvolání strachu z přenosu pohlavních chorob, škodlivosti onanie apod. Ovšem právě z důvodu šíření pohlavních chorob, nárůstu prostituce spojeným se vznikem nových nevěstinců apod. na přelomu století opět vyvstala nutnost šíření pohlavní osvěty. Příkladem může být časopis "Škola našeho venkova", který obsahoval následující citaci: „*Naši patnáctiletí hoši jsou poučeni, sedmnáctileté a sedmnáctiletí se dokonce vyznají v praxi, devatenáctiletí jsou – otci.*“ Velký zájem v oblasti rozvoje osvěty projevovaly zejména ženy z feminizačního a emancipačního hnutí (Janiš, 2002, 57-58).

Pro zajímavost zde uvádím citát z korespondence Karolíny Světlé, jež svědčí o odlišnosti jejích názorů oproti většinové společnosti: „*...přeli jsme se o morálnosti rozvedení manželů. Ach, jaké to byly náhledy dětí hodné a ne odrostlých lidí. Já jsem byla pro rozvedení, dá-li se to bez škody dětí udělat, a za to mi řekli, že mám nejspíše svého muže již dost! Jak jsem tvrdila, že je to nemravné s nectným mužem žít, nemohli mne pochopit a pravili, že je přece jen zřídka, že by se žena dostala za vraha nebo loupežníka!...*“ (Morkes, 2004, s. 39)

Na počátku 20. století se otázkami sexuality začaly zabývat odborné lékařské i pedagogické časopisy. Vznikali společnosti zabývající se některou z oblastí sexuálního života, např. v Berlíně Mezinárodní společnost pro sexuální výzkum (Internationale Gesells für Sexual-forschung), Liga pro sexuální reformu aj. Začal se používat pojem sexuální pedagogika. Objevila se také německá učebnice pro vyšší ročníky středních škol s názvem Groebek: Sexualpädagogik. I přesto, že panoval názor, aby byla pohlavní výchova realizována v rodině, byl vytvářen nátlak na školy, aby byly garanty výchovy právě ony. Pro toto se jevil jako vhodný předmět přírodopis. V něm se měly probírat biologické funkce rozmnožování, jako např. popis pohlavních orgánů, menstruace, oplodnění apod. Důraz byl také kladen na rozvoj hygienických návyků a na morální dimenzi. Snahy o výuku pohlavní výchovy na školách byly zprvu odmítány jak laickou,

tak i odbornou veřejností. Po reformách ve školství se však nakonec podařilo tuto výuku plně prosadit. V souvislosti se zaváděním nových osnov, došlo v roce 1919 v Československu k zavedení povinné osvěty do všech obecných škol a pojem sexualita se začal prosazovat v pedagogickém světě.

Jak už bylo řečeno výše, již ke konci 19. století došlo k rozvoji průmyslové výroby a s ní spojenou urbanizací, jež má za následek vznik jevů se sexuálním pozadím, jako jsou prostituce, promiskuita, šíření pohlavních chorob atd. Nejnáchylnější byla pro tyto jevy mládež, která přestávala respektovat do té doby platné společenské konvence. Jako první na tuto situaci začalo upozorňovat zdravotnictví a školství, především v otázkách výchovy a snahy zabránit nárůstu pohlavně přenosných chorob. Prevence byla prováděna zejména formou cílené osvěty všech ohrožených skupin občanů, zejména vysokoškolských studentů a mladých dívek přicházejících z venkova do měst. Téma osvěty se projednávalo i v roce 1919 na sjezdu sociálnědemokratických žen a v roce 1920 na Prvním sjezdu učitelstva československého (Janiš, 2011, s. 379-382).

2.1.2 Období 20. a 30. let 20. století

Důležitým mezníkem pro změnu chápání sexuality bylo období po 1. světové válce. V této době docházelo k tvorbě nových sexuálních norem, názorů a postojů. Po válce došlo k oslabení dospělé mužské populace. To mělo za následek předčasné vtahování mládeže do sexuálních vztahů, čemuž bylo nutné předcházet právě prostřednictvím osvěty ve formě sexuální výchovy.

Za změnu v chápání sexuální osvěty velice vděčíme Z. Záhořovi a jeho četné publikační činnosti. Časopis Osvěta již od roku 1929 začal s pravidelnou publikací Záhořovy populárně naučné rubriky "Výchova k rodičovství". Jeho největším přínosem se ovšem stala koncepce "soustavného plánu převýchovy všech vrstev národa", která byla rozpracována v díle Knihovna pohlavní výchovy. Tato knihovna se skládala z knih určených pro mládež a dorost, rodiče, všeobecnou veřejnost a učitelstvo. Publikace pro učitele vyšly pod názvem Rukojeť výchovy k rodičovství na školách (1929) a Praktický rádce v pohlavní výchově mládeže (1930). Publikacemi pro rodiče byly Výchova rodičovství (1931), Pohlavní výchova v rodině, Čítanka pohlavní výchovy I., Jak vzniká život, Čítanka pro výchovu k rodičovství (1931). Na čítanku navazovalo dalších pět publikací, které již byly určeny mládeži a dorostu podle věkové kategorie (do 10 let, 10-12 let, 12-15 let, 12-16 let), s tím, že poslední pátý díl byl věnován pouze dívkám.

Jednou z jeho dalších činností bylo vydávání brožur a tiskovin, pořádání přednášek a divadelních představení a promítání filmů a obrazů. Dále požadoval, aby se učitelé kromě studia odborných příruček aktivně vzdělávali i ve zvláštních kurzech (Janiš, 2011, s 382).

Janiš (2011) dále uvádí přehled publikací určených pro mládež od 16 let:

- „*Význam a podstata lásky (autor Z. Záhoř)*
- *O lásce, manželství a dítěti*
- *Láska. Cyklus obrazů*
- *Kráska lidského těla. Cyklus obrazů.*

Pro laickou i odbornou veřejnost byly dále vydány do roku 1931 publikace:

- *Přítel, či nepřítel? Poučení pro hochy (autor M. Exner)*
- *Pohlavní život před sňatkem. Pro mladé muže (autor M. Exner)*
- *Mnohoženství a jednoženství (autor T. G. Masaryk)*
- *Žena – člověk (autor E. Svoboda)*
- *Některé prostředky pohlavní výchovy (autor J. V. Klíma)*
- *Z psychologie puberty a jinošství (autor C. Stejskal)*
- *Pohlaví a společnost (autor H. Ellis)*
- *Pohlavní život dítěte (autor A. Moll)*“

I přes osvětovou činnost stále docházelo např. k potlačování onanie, které probíhalo v k tomu zřízených "masturbačních sanatoriích". Zde byla prováděna léčba především pomocí hypnotické sugesce, vodoléčby, diety, ale používány byly i mnohem drastičtější metody jako vyleptávání tzv. genitálních bodů v nose nebo klitoridektomie, což je chirurgické odstranění poštvěváčku (obdoba ženské obřízky). Pro doplnění obrazu v tehdejší společnosti připojuji ukázkou z knihy Praktický rádce u pohlavní výchovy mládeže (1931), jedná se o dotaz z tisku ve znění: „*Moje přítelkyně mne upozornila, že můj 11letý chlapec má kruhy pod očima, že tedy jistě onanuje, a že mu hrozí zblbnutí*“, autor odpovídá následovně: „*Kruhy pod očima nejsou bezpečným příznakem. Onanii zjistíte jen přistižením nebo doznáním dítěte. Zblbnutí se bát nemusíte. To jsou povídačky. Ovšem je pravda, že onanie, zejména je-li horlivě prováděna, působí v dítěti duševní rozvrat, hubí je tělesně, hlavně nervová soustava jí trpí.*“ (Janiš, 2011, s. 383-385)

2.1.3 Období mezi roky 1939 až 1968

Za okupace docházelo k zániku aktivit řešících otázky lidské sexuality. Po skončení války je snaha navázat na předválečný stav. Ovšem se změnou politiky se začínal měnit také náhled na celou sféru školství. Ve společnosti zároveň docházelo ke značnému uvolnění. Ve školách byla témata z oblasti lidské sexuality zprostředkovávána v předmětu přírodopis, který řešil především otázky z lidské anatomie a fyziologie a hygienické péče. Tato témata byla přednášena lékaři zvanými pro tento účel do škol.

V roce 1948 bylo stanoveno nové směřování školské výuky, otázky sexuality se opět dostávali do popředí, např. rezoluce lékařů z roku 1949, která kladla důraz na vzdělání lékařů a učitelů v oblasti psychosexuálního života pro potřeby následného předávání informací dále. Z politických důvodů však bohužel na našem území nedocházelo k implementaci výsledků sexuálních výzkumů A. C. Kinseye jako jinde ve světě. V 50. letech po devátém sjezdu KSČ se do škol zavedl nový předmět společenská nauka, řešící problematiku "nového" typu člověka. Na základních školách se objevil předmět určený pouze pro dívky s názvem nauka o domácnosti, ten byl ovšem záhy zase zrušen.

Roku 1960 vydalo Ministerstvo školství a kultury ředitelům Základních devítiletých škol (ZDŠ) z důvodu nárůstu počtu interrupcí a rozvodovosti pokyn ke zvýšení zodpovědnosti za výchovu mládeže k rodičovství. V Polsku se ve stejné době realizuje 4 semestrální postgraduální studium pedagogů v oblasti pohlavní výchovy. Na našem území dále pokračuje pořádání besed se zdravotníky na téma „Výchova k rodičovství a pohlavní výchova mládeže“ určené pro rodiče a „Výchova k manželství a rodičovství“ zvlášť pořádané pro chlapce a zvlášť pro dívky. Dívkám navštěvujícím devátý ročník ZDŠ bylo dále určeno 33 hodin výuky Základy péče o dítě. Besedy, jejichž přednášejícími byli lékaři, splňovaly sice odbornou stránku věci, nikoli však již požadovaný výchovný charakter. Stranické orgány nakonec dospěly k závěru, že výchova zahrnovala pouze zdravotnickou osvětu, neprobíhala soustavně a některé oblasti byly zcela vypuštěny. Ve školním roce 1963/1964 byl tedy do vysokoškolské přípravy budoucích učitelů zařazen předmět "Biologie dítěte a školní hygiena" a ve školním roce 1964/1965 předmět "Hygiena výchovně vzdělávacího procesu". Neustále se také uskutečňovaly odborné přednášky pořádané zejména Okresním ústředím zdravotnické osvěty a Československou společností. Docházelo též ke zvýšení počtu

publikací odborných článků zaměřených na téma sexuální osvěty. V roce 1963 vyšla publikace pod názvem Sexuální výchova od autorů J. Grosse a M. Fügnerové, která se stala stěžejní metodikou pro práci učitelů. Snaha o zlepšení daného stavu v sexuální osvětě nejen dětí a mládeže, ale i všeobecné veřejnosti byla zhcena následnými událostmi z let 1968 a 1969 (Janiš, 2002, s. 64-67).

2.1.4 Období mezi roky 1969 až 1989

V letech 1970-1972 docházelo na našem území za pomoci příznivých materiálních podmínek k uplatnění populační politiky. Tato politika měla společně s nástupem dospělosti žen ze silných poválečných ročníků za následek nárůst počtu nově narozených dětí. Plození dětí bylo totiž v předešlých letech z nejrůznějších důvodů odkládáno do pozdějšího věku ženy.

V 70. letech se začínal brát zřetel a uvádět do praxe mravní stránka věci a nejenom její biologická podstata. Koncepce Výchovy k manželství a rodičovství byla v praxi realizována podle věku žáků, a to pro žáky 1. -5. třídy, 6. -7. třídy a třídy 8. a 9. V rámci této koncepce mělo být žákům poskytnuto základní poučení o významu a postavení rodiny v socialistické společnosti, o jejich základních funkcích atd. V této době se zakládaly první předmanželské a manželské poradny.

Koncepce sexuální osvěty byly až doposud realizovány téměř výhradně na ZDŠ, avšak v roce 1973 byla koncepce vypracována i pro všechny typy středních škol, a to pod názvem Zásady o výchově k rodičovství. Do účasti na tomto typu výchovy se začínaly zapojovat i některé zájmové organizace zaměřené především na děti a mládež. Zároveň se začínaly pořádat nejrůznější soutěže, zejména na okresní úrovni určené pro učně a studenty středních škol, které měly za úkol harmonicky a všestranně rozvíjet osobnost.

V 80. letech pak byla pozornost věnována zejména starší věkové kategorii, tzn. mládeži. Dokument nazvaný Zásady k manželství a odpovědnému rodičovství vydaný v roce 1985 Vládní populační komisí zařazoval Výchovu k manželství a odpovědnému rodičovství do učebních osnov především předmětů jako je občanská nauka, přírodopis a pracovní vyučování, částečně pak také do předmětů literatura, ruský jazyk, tělesná a sportovní výchova. Byla zde nově zařazena také příprava hochů na život v rodině, která měla řešit zejména správný výběr partnerky a výchovu ke spoluzodpovědnosti muže za rodinu.

I přes realizaci daných koncepcí, nedocházelo ve společnosti k žádaným demografickým a sociálním změnám u této věkové kategorie. Jako hlavní příčiny byly uváděny:

- „proklamativní přístup k rodině, který byl důsledkem centralizované výchovy a vzdělávání v duchu jednotné komunistické ideologie;
- populační vývoj podléhal výrazně ekonomickým stimulům (např. zvýšení cen dětských výrobků, výše dětských přídatků, daňové úlevy atd.);
- poměrně široká podpora mladým manželstvím a rodinám vedla k devalvaci představ o náročnosti rodinného života. Mladí manželé nebyli dostatečně připraveni čelit případným každodenním problémům a následkem toho byl neudržitelný nárůst rozvodovosti včetně všech doprovodných jevů;
- nepřijetí novelizovaného zákona o rodině;
- nepřipravenost pedagogů a dalších výchovných pracovníků na realizaci dané složky výchovy (nezahrnutí tématu do učebního plánu vysokoškolské přípravy pedagogických pracovníků);
- uplatňování nekoedukovaného přístupu při výchově k manželství a rodičovství (vyučovací předmět *Specifická příprava dívek* byla zařazena do rámce pracovní výchovy 8. ročníku základní školy a určena pouze dívkám). Tím došlo například k tomu, že chlapci, budoucí potencionální otcové rodin jako významný a svým způsobem nezastupitelný fenomén v rodině, byl z výchovy k rodičovství vyřazen.“ (Janiš, 2007, s. 40-43).

Silným motivem vedoucím k nápravě, byla stávající situace neustále se rozšiřující pandemie HIV/AIDS. Sedmá pětiletka si právě z tohoto důvodu pro léta 1986-1990 stanovila jako dílčí cíl zvyšování odborné úrovně pedagogických pracovníků v oblasti sexuální osvěty. Tento cíl však nikdy nebyl plně realizován. Důvodem bylo jednak to, že odborníci z okruhu lékařů se zabývali zvláště stránkou pohlavně-reprodukční, oproti tomu výchova psychologů a pedagogů probíhala pouze ze sociálně-etického pohledu. Proto bylo následně ředitelům základních a středních škol a ředitelům školských zařízení uloženo pro školní roky 1988/1989 a 1989/1990 diferencovaně a systematicky uskutečňovat výchovu k manželství a odpovědnému rodičovství a nejdůležitějším bodem bylo podávat informace o nebezpečí a možnosti prevence před HIV/AIDS (Janiš, 2007, s. 43-44).

2.1.5 Období od roku 1989 až doposud

Po událostech z listopadu 1989 nastaly celospolečenské změny. Díky svobodě slova se dostalo sexuální výchově rozšíření o další rozměry, a to zejména v otázkách mravní výchovy. Po otevření hranic nastal ohromný nárůst cestovní ruchu a s tím spojené zvýšené riziko šíření pohlavně přenosných chorob, zvláště pak HIV/AIDS. Prostřednictvím médií docházelo k odtabuizování témat, jako je pornografie, pedofilie apod. Publikační činnost některých časopisů se začínala zaměřovat na sexuální tematiku.

Současný přístup k sexuální výchově je mnohem radikálnější, konstruktivnější a komplexnější. Informace jsou zprostředkovávány zejména v předmětu přírodopis a rodinná výchova. Rodinná výchova spadala od roku 1991 zprvu do rámce pracovního vyučování a od roku 1996 je již nadále vyučována jako samostatný předmět. Částečně je problematika sexuální výchovy zahrnuta i do výuky předmětu občanská škola. Větší volnost pro realizaci sexuální výchovy v dnešní době umožňují tzv. Školní vzdělávací programy (Janiš, 2001, s. 42-43).

2.2 Vzdělávací programy

V roce 2004 dochází prostřednictvím zákona č. 561/2004 sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, tzv. školském zákoně, a pomocí Národního programu vzdělávání, tzv. Bílé knihy, k zavedení nových dvouúrovňových kurikulárních dokumentů. Na úrovni státní jsou to kromě již zavedeného Národního programu vzdělávání právě nově zavedené rámcově vzdělávací programy (dále jen RVP) a na úrovni školní jde o školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP). Cílem RVP a ŠVP je dopomoci ke zlepšení kvality vzdělávání žáků a jejich připravenost na život ve 21. století (Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání, 2008, s. 2).

Cílem v této vzdělávací oblasti by mělo podle RVP být utváření a rozvoj klíčových kompetencí žáků, mezi něž především patří:

- *„poznávání tělesných, duševních a sociálních potřeb i důsledků jejich naplňování či neuspokojování*
- *poznávání životních hodnot a formování odpovídajících postojů souvisejících se zdravím a mezilidskými vztahy*

- *přebírání odpovědnosti za zdraví*
- ...
- *uplatňování zdravého způsobu života a aktivní podpory zdraví: zařazování osvědčených činností a postupů z oblasti hygieny, stravování, pohybu, osobního bezpečí, partnerských vztahů*
- *schopnosti diskutovat o problematice týkající se zdraví, hledat a realizovat řešení v rozsahu společných možností*
- *zprostředkování vzhledu do života dospělých a rodiny a k uplatňování zákonnosti, tolerance, respektu a pomoci jako předpokladu bezkonfliktního partnerského vztahu a rodinného života.*“ (Trojan, 2009, s. 126-127)

2.2.1 Rámcové vzdělávací programy

Cílem RVP není určit dopodrobna každý detail konkrétního vzdělávacího oboru, jak už je zjevné z názvu, jedná se pouze o rámec. RVP mají především pomoci stanovit výsledky vzdělávání, jichž má žák dosáhnout, dále pak obsah vzdělávání (to, co má být vyučováno), základní podmínky realizace vzdělávání (viz. ŠVP – podmínky pro uskutečňování vzdělávacího programu) a pravidla pro tvorbu ŠVP. Dále se v této kapitole budeme zabývat již jen RVP pro střední odborné vzdělávání, jak už totiž vyplývá z názvu, celá práce je věnována sekundárnímu vzdělávání. RVP svými požadavky čistě na výsledky vzdělávání a nezbytnými prostředky pro jejich dosažení podporují samostatnost škol a dávají školám prostor pro vlastní způsob realizace stanovených požadavků, a tím dopomoci absolventům lépe se uplatnit na trhu práce, připravit se na další vzdělávání, popřípadě rekvalifikaci, vést kvalitní osobní a občanský život a současně zvýšit kvalitu a účinnost odborného vzdělávání. (Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání, 2008, s. 2-3).

Pro sexuální výchovu není ve středním odborném vzdělávání zřízen žádný samostatný vyučovací předmět, pomocí tzv. průřezových témat však můžeme témata ze sexuální výchovy zařadit do jiných vyučovacích předmětů. Mezi témata sexuální výchovy řadíme:

- *„vztahy mezi lidmi – k druhému pohlaví, partnerské vztahy, první sexuální kontakty, základní [„sic“] rodiny,*
- *plánování rodičovství – sociální, biologická, psych. zralost,*

- *probuzené pohlaví – zvýšený zájem o vlastní pohlavní orgány, masturbace a mýty,*
- *nekoitální aktivity – líbání, dotýkání, mazlení,*
- *rozhodování v oblasti sexuálního chování – odložení startu do pohlavního života na období sociální zralosti,*
- *metody antikoncepce,*
- *umělé ukončení těhotenství – etický a zdravotní problém,*
- *nemoci přenosné pohlavním stykem včetně HIV, imunitní systém, způsoby léčení, prevence,*
- *konflikty v mezilidských partnerských vztazích, poradenská zařízení k jejich zmírnění,*
- *postoje k sexualitě a sexuálnímu chování – sexuální orientace, promiskuita, prostituce, pornografie. Předsudky a diskriminace, deviantní chování, sexuální zneužívání a ochrana před ním,*
- *sexuálně orientovaná kriminalita,*
- *postoj víry, morálky k sexualitě.“ (Svoboda, 2010, s. 96)*

2.2.2 Školní vzdělávací programy, zásady jejich tvorby

ŠVP vycházejí z požadavků RVP, které stanovují základní podmínky pro jejich realizaci. Ředitelé škol jsou povinni tyto požadavky respektovat a zapracovávat je do svých ŠVP. Jsou platné jen po určité období a dle potřeby mohou být inovovány. Tyto dokumenty jsou přístupné nejen pedagogům, ale i nepedagogické veřejnosti (Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání, 2008, s. 62).

2.2.2.1 Obecné zásady tvorby ŠVP

Ředitelé škol zpracovávají pro každou formu vzdělávání, ať jde o denní, večerní, dálkové, kombinované nebo distanční vzdělávání, samostatný ŠVP, anebo v rámci jednoho ŠVP zapracují části týkající se jiné formy vzdělávání. Ty mohou být následně zpracovány dvěma způsoby, buď klasicky, tzn. do podoby učebních osnov a vyučovacích předmětů, nebo formou vzdělávacích modulů. Moduly jsou náročnější na přípravu, ale současně umožňují použití nejrůznějších forem a metod vzdělávání a vedou k větší individualizaci vzdělávacího procesu u žáků.

ŠVP jsou zpracovány dle platné legislativy a v souladu s RVP, musejí být přehledné a zahrnovat požadované kompetence na absolventa, výsledky vzdělávání,

obsah vzdělávání, podmínky pro realizaci vzdělávacího programu a stanovených cílů. Musí být vypracován tak, aby umožnil absolventům uplatnění na trhu práce, připravil je na další vzdělávání a umožnil jim osobnostní rozvoj. Současně musí obsahovat podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků mimořádně nadaných a žáků dospělých.

Struktura ŠVP zahrnuje:

- úvodní identifikační údaje (jako je např. název a adresa školy, název oboru);
- profil absolventa, jenž podrobněji specifikuje kompetence absolventa, jeho uplatnění v praxi apod.;
- charakteristiku vzdělávacího programu, ta podrobně popisuje daný obor vzdělávání, způsob hodnocení žáků, podmínky k jejich přijetí na SŠ, podrobnosti maturitní zkoušky aj.;
- učební plán, ten je vypracován pro každou formu vzdělávání individuálně;
- přehled rozpracování obsahu vzdělávání v RVP a ŠVP;
- učební osnovy, ty musí zahrnovat výsledky a obsah vzdělávání v jednotlivých vyučovacích předmětech;
- vzdělávací moduly, které obsahují tytéž náležitosti jako učební osnovy (Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání, 2008, s. 62-66).

2.2.2.2 Podmínky pro uskutečňování vzdělávacího programu

Každá škola při realizaci vychází ze základních podmínek stanovených v RVP, které mají pouze obecný charakter. Tyto podmínky se musí konkretizovat a uzpůsobit pro potřeby školy a musí být uvedeny v jejich ŠVP. Podmínky se dělí na čtyři základní skupiny, a to na materiální, personální, organizační a podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví při vzdělávacích činnostech. Mezi základní materiální podmínky patří: vybavenost kmenové učebny, vybavenost speciálních učeben (např. pro výuku cizích jazyků, výpočetní techniky atd.), dále pak nezbytné prostory pro uložení nářadí, materiálů a dalších pomůcek, prostory vybavené úložným nábytkem pro přípravu učitele, prostory pro další aktivity, materiálové vybavení (učebnice, cvičební nářadí apod.).

Personálními podmínkami se rozumí odborná a pedagogická způsobilost pedagogických pracovníků, aby tito pracovníci postupovali v souladu vzdělávacích a výchovných činností a cíli vzdělávání. Personální podmínky musí dále umožňovat naplňování práv a povinností stanovených pedagogickým pracovníkům, zejména jejich další vzdělávání při výkonu jejich povolání.

Školská legislativa stanoví požadavky na organizaci a průběh vzdělávání, jak po stránce vyučování teoretického, praktického i na výchovu mimo vyučování. Organizační podmínky musí zabezpečit také odborné praxe a realizaci osvěty v rámci Státního programu environmentálního vzdělávání a programu Zdraví pro 21. století. Dále musí umožnit rozvoj dovedností, znalostí a požadovaných kompetencí. Musí být připraven na realizace nejrůznějších školních akcí, zařadit do vyučování problematiku ochrany člověka za mimořádných situací a v neposlední řadě musí počítat se zařazením žáků mimořádně nadaných, žákům se zdravotním postižením, žákům se zdravotním znevýhodněním a žákům vyžadujícím jinou speciální péči (Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání, 2008, s. 69-71).

2.3 Teorie sexuální výchovy

Sexuální výchova, ať už probíhá v rámci školy, nebo doma v rodině, má svůj nezastupitelný význam. Tento přínos nemá pouze pro děti a dospívající, ale i pro dospělé. Lidé se mnohdy domnívají, že se sexuální výchova vztahuje pouze na informace z oblasti pohlavního života a antikoncepce, její působnost je však mnohem širší. Sexuální výchova má napomáhat vytvořit přirozený vztah k lidskému tělu a sexualitě, k prevenci sexuálního zneužívání dětí a dospívajících (známe mnoho medializovaných případů sexuálního zneužívání, ve kterých se děti nikomu nesevěřily s tímto problémem, protože si myslely, že tohle je normální, jelikož je nikdy v této oblasti nikdo nepoučil), k zodpovědnému sexuálnímu chování, ke spojení sexuality s láskou, posunutí začátku sexuálního života, má napomoci v orientaci v množství informací o sexualitě, omezení vlivu vrstevníků, posílení vztahu mezi rodiči a dětmi a v neposlední řadě ke spokojenosti v partnerském a sexuálním životě (Šilerová, 2003, s. 11-18).

Motto:

„Sexuální výchova nepředstavuje jen informace o pohlavním životě. Pomáhá také vytvářet žádoucí postoje a učí životním dovednostem. Všechno to raději o dva roky dříve než o pět minut pozdě.“ (Uzel, 2006)

Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (IPPF) zaujala v roce 1988 stanovisko, které říká: *„Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela a jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává dětem a mladým lidem informace nutné, aby byli schopni vytvořit si správný názor, úsudek i postoje.“ (Janiš, 2008, s. 41)*

Měli bychom se také zaměřit na to, co vlastně pojem sexuální výchova znamená. Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově definuje sexuální výchovu takto: *„Výchova zaměřená na osvojení návyků, znalostí dovedností, hodnot a postojů v oblasti sexuálních vztahů mezi pohlavími. Těžiště této výchovy je v rodině, jednotlivé oblasti jsou však začleněny i do vzdělávacích programů základních a středních škol., např. do předmětů rodinná výchova, občanská výchova, přírodopis, biologie apod.“ (Janiš, Čížková, 2007, s. 56)*

Z pohledu různých přístupů můžeme definovat sexuální výchovu několika způsoby.

- Sexuální výchova jako výchova k mezilidským vztahům: *„Sexuální výchova se týká především formování vyspělých mezilidských vztahů, které zahrnují i sféru sexuální. Než se mezilidské vztahy začnou projevovat fyzickým sexuálním konáním, měly by se projevit ve sféře emocionální a duchovní.“*
- Sexuální výchova jako proces předávání poznatků z fyziologie a biologie člověka a jeho reprodukce: *„Sexuální výchova poskytuje informace o sexu, těhotenství, antikoncepci různými formálními a neformálními způsoby.“*
- Sexuální výchova jako výchova komplexní: *„Sexuální výchova je záměrná, formativní, plánovitá a dlouhodobě cílevědomá činnost, kterou aplikuje vychovatel (učitel, rodič aj.) na objekt výchovy (žák, dítě, chovanec apod.) a v součinnosti s ním, a ve které vychovávaný získává subjektivně i společensky žádoucí vědomosti, postoje a chování z nejširší oblasti sexuálního chování.“ (Rašková, 2008, s. 18-19)*

2.3.1 Výsledky výzkumů zaměřených na sexuální výchovu u mladých

V posledních letech dochází k "vášnivým" diskuzím ohledně potřeby a významu sexuální výchovy ve vzdělávacím procesu dětí a mladistvých. Právě z tohoto důvodu vznikají nejrůznější výzkumy se zaměřením na sexuální výchovu, které si kladou za cíl prokázat důležitost a potřebu výuky tohoto předmětu na školách. Příkladem může být marketingový výzkum provedený v roce 2009 u mladých do 24 let od Cabrnchové (2010):

Tabulka 1. Věkové rozložení respondentů

věk	do 15 let		16 až 17		18 až 20		21 až 24	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
muži	5	9,1	14	25,5	12	21,8	24	43,6
ženy	11	6,7	43	26,1	53	32,1	58	35,2
celkem	14	7,3	57	25,9	65	29,5	82	37,3

Tabulka 2. Vzdělání respondentů

vzdělání	studuji ZŠ		dokončená ZŠ		studuji učeliště		dokončené učeliště	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
muži	3	5,5	2	3,6	0	0,0	2	3,6
ženy	5	3,0	5	3,0	0	0,0	2	1,2
celkem	8	3,6	7	3,2	0	0,0	4	1,8

vzdělání	studuji SOŠ		dokončená SOŠ		studuji gymnázium		dokončené gymnázium	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
muži	10	18,2	10	18,2	13	23,6	15	27,3
ženy	55	33,3	19	11,5	36	21,8	43	26,1
celkem	65	29,5	29	13,2	49	22,3	58	26,4

Tabulka 3. Od koho jsi získal/a nejvíce užitečných informací?

	celkem		muži		ženy	
	počet		počet	%	počet	%
internet	73		21	38,2	52	31,5
škola	27		11	20,0	16	9,7
rodiče	21		2	3,6	19	11,5
kamarádi	18		7	12,7	11	6,7
literatura	18		3	5,5	15	9,1
gynekolog	16		0	0,0	16	9,7
seminář	15		3	5,5	12	7,3
poradna	8		0	0,0	8	4,8
různě	4		1	1,8	3	1,8
nikde	4		4	7,3	0	0,0
osobní zkušenosti	4		1	1,8	3	1,8
lékař	3		0	0,0	3	1,8
média	3		1	1,8	2	1,2
nevím	1		1	1,8	0	0,0
přítel/přítelkyně	1		0	0,0	1	0,6

Tabulka 4. Jakým způsobem jsi doposud získával/a informace?

	celkem		muži		ženy	
	počet	%	počet	%	počet	%
internet	164	74,5	38	69,1	126	76,4
hovory s kamarády, kamarádkami	157	71,4	36	65,5	121	73,3
odborné články	133	60,5	26	47,3	107	64,8
beseda, přednáška ve škole	119	54,1	26	47,3	93	56,4
od rodičů	89	40,5	15	27,3	74	44,8
ve školní výuce	75	34,1	25	45,5	50	30,3
jinak	37	16,8	13	23,6	24	14,5
poradna	32	14,5	0	0,0	32	19,4

Tabulka 5. Témata, o kterých mladí nemluví s rodiči

	celkem		muži		ženy	
	počet	%	počet	%	počet	%
sexuální praktiky	47	33,3	13	31,7	34	34,0
nespecifikované téma	26	18,4	8	19,5	18	18,0
vše z této oblasti	20	14,2	6	14,6	14	14,0
problémy, úchytky	14	9,9	3	7,3	11	11,0
cokoliv o mé osobě	13	9,2	6	14,6	7	7,0
pohlavně přenosné choroby	8	5,7	0	0,0	8	8,0
sexuální orientace	5	3,5	4	9,8	1	1,0
onanie	3	2,1	0	0,0	3	3,0
nemám potřebu s nimi mluvit	2	1,4	0	0,0	2	2,0
láska	1	0,7	1	2,4	0	0,0
nechtěné těhotenství	1	0,7	0	0,0	1	1,0
skupinový sex	1	0,7	0	0,0	1	1,0

Tabulka 6. Nevýhody rodičů

	celkem		muži		ženy	
	počet	%	počet	%	počet	%
ostych, stud	56	33,3	16	38,1	40	31,7
jiná generace	19	11,3	4	9,5	15	11,9
nedostatečné informace	16	9,5	6	14,3	10	7,9
trapné	10	6,0	3	7,1	7	5,6
ztráta soukromí	10	6,0	2	4,8	8	6,3

Tabulka 7. Výhody rodičů

	celkem		muži		ženy	
	počet	%	počet	%	počet	%
důvěra	25	19,8	6	20,7	19	19,6
zkušenosti	22	17,5	4	13,8	18	18,6
chtějí pomoci	18	14,3	5	17,2	13	13,4
osobní přístup, znají mě	15	11,9	2	6,9	13	13,4
jakékoliv téma	11	8,7	0	0,0	11	11,3

Tabulka 8. Nevýhody školy

	celkem		muži		ženy	
	počet	%	počet	%	počet	%
málo informací	36	30,3	8	32,0	28	29,8
stud	11	9,2	2	8,0	9	9,6
neosobní	10	8,4	4	16,0	6	6,4
posměch spolužáků	9	7,6	1	4,0	8	8,5
trapné	7	5,9	2	8,0	5	5,3

Tabulka 9. Výhody školy

	celkem		muži		ženy	
	počet	%	počet	%	počet	%
základní témata	15	19,5	3	13,0	12	22,2
povinné, uslyší všichni	15	19,5	3	13,0	12	22,2
žádné výhody	10	13,0	5	21,7	5	9,3
dostupné	10	13,0	3	13,0	7	13,0
přesné, pravdivé informace	7	9,1	2	8,7	5	9,3

2.3.2 Sexuální výchova a právo

Jak už bylo řečeno výše, škola hraje velmi důležitou roli v sexuální výchově dětí a mládeže a v mnoha případech nahrazuje výchovu v rodině, která by měla být tou stěžejní. Právě z nedostatečné sexuální výchovy v rodině dochází velice často k situacím, kdy mají nejenom žáci základních škol, ale i učni, studenti středních a vyšších odborných škol velké nedostatky v některé z těchto oblastí. Věří nejrůznějším mýtům a mají milné představy o lidské sexualitě a věcmi s ní spojenými. Velkým problémem je také neznalost práva, hlavně toho trestního, díky čemuž dochází z jejich strany k páchání trestněprávní činnosti, a to především k sexuálnímu kontaktu s osobami mladšími 15 let.

Toto všechno nám dokazuje, jak velký význam sexuální výchova má, a i přesto se nejenom v naší republice, ale i jinde ve světě setkáváme s nevolí ze strany některých rodičů. Ti zastávají názor, že by sexuální výchova měla spadat pouze do jejich kompetence a nechtějí, aby se důležité informace dozvíдалy jejich děti ve škole. Ve velké části rodin přitom není sexuální výchova dostačující nebo není prováděna vůbec.

Rodiče se odvolávají na práva rodičů zakotvená v zákoně o rodině, která nám říkají, že rodiče mají právo dítě vychovávat, právo dítě zastupovat, správu záležitostí dítěte, vyživovací povinnost a právo na určení jména a příjmení dítěte. Mohlo by se tedy zdát, že rodiče mají právo rozhodovat o tom, kdo bude realizátorem jejich sexuální výchovy a co bude jejím obsahem. Na druhou stranu bychom toto pojetí rodičovských práv mohli dovést do krajností, pokud sexuální výchovu zaměníme za jakýkoliv jiný vyučovací předmět (Mitlöhner, 2003, s. 99-100).

Jako protiargument těmto rodičům nám slouží např. čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, který nám říká, že zájem dítěte musí být nejpřednějším hlediskem při jakékoliv činnosti, která se dětí týká. Dále pak čl. 13 hovoří o tom, že dítě má právo na informace všeho druhu a v neposlední řadě čl. 24 stanovuje práva dítěte na vzdělání. V roce 1977 byla 13. světovém sexuologickém kongresu přijata Deklarace sexuálních práv. Tato práva usilují o to, aby všechny společnosti světa vytvářely podmínky pro uspokojování potřeby plného rozvoje jedince a aby byly respektovány jeho sexuální práva. Česká společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu (SPRSV) je součástí Charty sexuálních a reprodukčních práv, která deklaruje právo na informace a vzdělání. Pro Českou republiku je také velmi důležitý nálezn Evropského soudu pro lidská práva, jež v roce 1976 zamítl stížnost několika dánských rodičů, kteří zastávali názor, že povinná sexuální výchova zasahuje do rodičovských práv. Při zamítnutí se soud odvolal na Evropskou úmluvu, která nedává rodičům právo zasahovat do výuky ve škole, pokud je prováděna podle daných pravidel. Uvedl také, že děti získávají informace z této oblasti z nejrůznějších zdrojů a ty nemusejí být vždy správné a objektivní. Evropská úmluva je součástí českého práva, tzn., že se ČR musí při výkladu práva řídit nálezem Evropského soudu (Mitlöhner, 2003, s. 100-101).

Deklarace sexuálních práv:

1. *„Právo na sexuální svobodu.*
2. *Právo na sexuální autonomii.*
3. *Právo na sexuální soukromí.*
4. *Právo na sexuální potěšení.*
5. *Právo na vyjádření sexuálních citů.*

6. *Právo na svobodné sexuální sdružování.*
7. *Právo učinit svobodné sexuální rozhodnutí.*
8. *Právo na sexuální informace založené na vědeckých poznatcích.*
9. *Právo na komplexní sexuální výchovu.*“ (Venglářová, Brožová, 2009, s. 9)

Velmi zajímavě a z odlišného úhlu pohledu na danou tematiku nahlíží i Olga Sovová (2004), jež se zbývala souvislostí mezi moderními sdělovacími prostředky a sexuální tematikou. Mass media podle ní bojují o co největší publikum, jelikož se zvětšujícím se zájmem publika roste i zájem komerční, tzn., roste zadávání reklamy, tím pádem se zvyšuje poptávka publika o nabízené produkty. Při tvorbě reklamy je kladen důraz na provokaci, která má co možná nejvíce upoutat pozornost. Tato provokace má velmi často sexuální podtext. Jinou formou může být upoutávka v tisku na článek o té či oné známé osobnosti a jejím sexuálním životě nebo jejich tělesných přednostech či nedostacích podávaných též v sexuální rovině. Sovová si klade otázku, kde jsou meze svobody projevu. Je zastánkyní otevřenosti a objektivnosti v otázce lidské sexuality, která má napomoci objektivizovat informační kanály v dané společnosti.

2.3.3 Rozdělení sexuální výchovy

Uzel (2002) uvádí dle zaměření čtyři různé typy sexuální výchovy podle Kozakiewiczze (1981):

1. Typ 1 tzv. **populační výchova**: tento typ řeší především otázku lidské reprodukce. Zaujímá k ní ovšem záporný postoj a propaguje protinatalitní postoje, velký zájem je zde věnován otázkám z oblasti antikoncepce.
2. Typ 2 tzv. **sexuální výchova**: vychází ze švédského vzoru z 60. let. Výchova se zaměřuje na přípravu pro budoucí sexuální život. Pozornost věnuje také antikoncepci. Řeší možný vznik psychologických a psychosexuálních problémů v sexuálním životě.
3. Typ 3 tzv. **výchova k mezilidským vztahům a soužití**: tento typ klade důraz na rozvoj osobního vztahu k druhému pohlaví.
4. Typ 4. tzv. **příprava na manželství a rodinný život**: obsahuje nejširší pojetí od otázek zabývajících se lidskou sexualitou až po přípravu dětí a mladistvých pro budoucí manželský život a rodičovskou roli.

Matějček naopak sexuální výchovu rozčleňuje do tří oblastí, a to na **vztah, vzor** a **poučení**. První oblast výchovy ke vztahu probíhá již od nejtělejšího dětství prostřednictvím rodičů. Ti svým chováním určují i budoucí vztah svého dítěte k druhým lidem, ať už k přátelům nebo později k partnerovi/ce, manželovi/ce. Velmi důležitou roli hraje pocit jistoty a bezpečí dítěte.

Výchova vzoru spadá opět do rukou rodičů, kteří jsou pro své dítě právě oním vzorem. To přebírá vzorce jejich chování, které si následně osvojuje. Dítě se učí ženským a mužským vzorům chování, komunikaci mezi nimi apod.

Poslední oblastí je poučení, které spadá do působnosti školy. Děti zde sice získávají důležité informace z oblasti lidské sexuality, pokud ale selhaly první dvě oblasti výchovy v rodině, pak ani výchova ve škole nebude mít takový účinek (Hajnová, Kleinová, 2002, s. 11).

2.3.4 Cíle sexuální výchovy

Stejně jako každá jiná výchova má i ta sexuální své cíle, které rozdělujeme do tří základních rovin. První z nich jsou cíle kognitivní, jež slouží k předání poznatků a informací. Do druhé patří cíle emocionální a postoje, jejichž úkolem je vybudovat žádoucí hodnoty a postoje v této oblasti vzdělávání. Poslední rovina je tvořena cíli spojenými s činnostmi a dovednostmi, které chtějí v žácích vyvolat požadované způsoby chování a reagování (Šulová, 2011, s. 387).

Cíle můžeme také rozčlenit na obecný ideální cíl sexuální výchovy, kterým je *„kvalitní a zdravý život v partnerství, manželství a rodičovství, přičemž je v něm obsažena harmonie sociální, etická, psychická a biologická.“* A na cíle dílčí, které jsou ovlivněny věkovou kategorií vychovávaných. Patří sem:

- *„pochopení rozmanitosti projevů sexuality a rozvoje lidské sexuality,*
- *umět se v sexualitě správně a přiměřeně vyjadřovat a překonávat zbytečná tabu,*
- *využívat všech výchovných podnětů k sexuálnímu utváření žákovy individuality,*
- *pěstovat vztah k mravním normám, k lidským hodnotám, k úctě k lidem a životu,*
- *vytvářet vztah, postoje dovednosti pro ušlechtilé mezilidské vztahy a připravovat na život v partnerství, manželství a rodičovství,*
- *poskytovat potřebné poučení, postoje a dovednosti při ochraně před nemocemi a jinými nebezpečími, která ohrožují zdraví a život člověka [...],*

- *přístupovat s pochopením ke zvláštnostem pohlavní identity a učit děti tyto zvláštnosti respektovat,*
- *vést k dovednostem vhodného výběru uměleckých a kulturních artefaktů z oblasti sexuality a odstraňovat bariéry mezi představami a běžným životem.“ (Täubner, 2003, s. 166-167)*

2.3.5 Principy sexuální výchovy

Principy mají sloužit k propojení mezi výukou žáka a jeho výchovou a měly by sloužit k zefektivnění sexuální výchovy. Täubner (2003) uvádí deset principů, kterými by se měli učitelé ve své pedagogické činnosti řídit.

1. Princip spolupráce rodičů a školy

Rodiče jsou informováni o probíhající sexuální výchově ve škole, o jejím obsahu, formě a cílech. Měly by být respektovány názory a postoje rodičů.

2. Princip začlenění sexuální výchovy do obecného projektu výchovy dítěte

Sexuální výchova je začleněna ve skryté formě i do jiných vyučovacích předmětů ve škole. Každý učitel také zaujímá a vyjadřuje svůj osobitý postoj k sexuálním tématům, v některých případech i mimoděk a nevědomky, a proto je velice důležité, aby i on byl v této oblasti vzdělán.

3. Princip vědeckosti v sexuální výchově

Informace zprostředkované v sexuální výchově musí být v souladu se současnou úrovní vědeckého poznání. Je důležité, aby zprostředkované informace byly objektivní a pravdivé a používané metody a pojmy byly přiměřené k úrovni žáka.

4. Princip aktuálnosti, latentnosti a projekce budoucnosti v sexuální výchově

Formování žáka má probíhat tak, aby jeho získané vědomosti, dovednosti, postoje atp. byly aplikovatelné právě teď v jeho aktuálním životě. Zároveň latentní znamenají, že v současné době je nemá žák kde aplikovat, ale budou aplikovatelné do budoucna, a že je v případě nutnosti bude umět využít. Některé poskytované informace jsou přímo určeny pro budoucí např. manželský či rodičovský život, ale současně je důležité s nimi žáky v přiměřené formě s ohledem ke zvláštnostem jejich vývojové období seznámit již teď.

5. Princip koedukovanosti v sexuální výchově

Klade důraz na současné vyučování chlapců a dívek, jen některá témata mohou být vyučována odděleně např. masturbace. Tento princip má pomoci k pochopení lidské sexuality jako součást běžného života a chce zabránit jejímu tabuizování. Umožňuje žákům výcvik v asertivních dovednostech a mravnímu chování v této oblasti.

6. Princip etičnosti v sexuální výchově

V dítěti má vychovávat mravní ideál v oblasti lidské sexuality. Důležité jsou zde partnerské vztahy, etika přátelství, lásky, partnerského, manželského a rodičovského chování. Učí odpovědnosti za druhé.

7. Princip aktivity žáka a spolupráce se žákem

Žák by měl být spoluautorem ve výchovném procesu, proto je velmi důležité používání aktivizačních metod. Potřebná je co největší aktivita žáka a s tím spojená jeho zainteresovanost do dané problematiky. Je kladen důraz na zvnitřnění předkládaného.

8. Princip komplexnosti a harmonie v sexuální výchově

Jde zde o harmonický rozvoj ve všech oblastech sexuální výchovy současně. Tento vývoj by měl být vyvážený a postupně s rostoucím věkem žáků by se měly tyto oblasti neustále rozšiřovat.

9. Princip osobnosti sexuálního pedagoga

Každá škola má pedagoga, jehož zodpovídá za sexuální výchovu na škole. Tento pedagog současně plní i funkci konzultační a poradenskou. Musí mít také vzdělání v sexuální pedagogice, psychologii a oborech jim příbuzných.

10. Princip přiměřenosti v sexuální výchově

Přiměřenost je pojímána komplexně po stránce biologické, psychologické a sociální zralosti žáka. Zároveň musí být přiměřená pro daný region, společnost, sociální skupinu atd. Měl by zde být aplikován i princip individuálního přístupu k žákovi.

2.4 Obsah sexuální výchovy

Obsah sexuální výchovy by měl být tvořen vědomostmi, postoji, dovednostmi, návyky a chováním, jež by si měl žák po absolvování této výchovy osvojit. MUDr. J. Mellan a MUDr. A. Brzka vypracovali obsah sexuální výchovy pro žáky 1., 2. a 3. stupně vzdělávání, a to do šesti tematických celků:

1. Člověk – muž a žena
2. Vztahy mezi lidmi
3. Osobní dovednosti
4. Sexuální chování
5. Sex a zdraví
6. Sex a kultura (Hajnová, Kleinová, 2002, s. 12).

Obsah sexuální výchovy je koncipován jako následek nejrůznějších podmínek a vlivů, mezi které patří aktuální společenská potřeba; vlivy ze zemí, které modelují představy společenského vývoje ostatních zemí; tradice a kultura společnosti, v níž žijeme, politika a ideologie státu; aktuální zákony, společenské normy a pravidla; rozvoj vědeckého poznání; oponentní postoje různých sociálních skupin (Janiš, 2002, s. 107).

V sexuální výchově jsou uplatňovány podle aktuálních potřeb a vývoje společnosti různé přístupy:

1. Medicínsko – sexuologický přístup

Tento přístup je, jak už z názvu vyplývá preferován především odborníky z řad lékařů. Je vhodný k použití ve vzdělávacím procesu jak na ZŠ, tak i SŠ. Jeho nevýhodu můžeme spatřovat v jednostranném zaměření převážně na fyzickou oblast sexuální výchovy (Janiš, 2002, s. 113).

Mezi témata zařazená do sexuální výchovy na SŠ patří:

- Člověk: řeší otázky lidské anatomie a fyziologie, rozmnožování, dospívání a pohlavní identitu.
- Vztahy mezi lidmi: rodina, přátelství, láska, manželství, rodičovství apod.
- Osobní dovednosti: morálka, umění komunikace, zodpovědné rozhodování, asertivita.
- Sexuální chování: sexualita, ipsace (první způsob poznání rozkoše, četnost masturbace, ...), pohlavní zdrženlivost, sexuální fantazie a sexuální dysfunkce.

- Sexuální zdraví: antikoncepce, interrupce, pohlavně přenosné nemoci, zneužití dítěte (znásilnění a ochrana, vyšetřování sexuálního deliktu,...) a plodnost.
- Sex a kultura: pohlavní role, sexualita a zákon, sexualita a náboženství, předsudky a diskriminace asexualita a sdělovací prostředky (Podwиковá, 2011, s. 20-22).

2. Pedagogický přístup

Tento přístup pojímá sexuální výchovu z holistického hlediska. Důraz je zde kladen na skupinovou práci a adekvátní formu předávání poznatků. Bere v potaz hlediska psychologická i medicínská.

3. Psychologický přístup

Přístup využívá sociálně psychologické a tréninkové techniky. Snaží se nasimulovat situace z reálného života. Zároveň bere v potaz anatomicko-fyziologické hledisko, které se snaží zakomponovat do psychologické problematiky (Janiš, 2002, s. 114-115).

2.5 Metody využívané v sexuální výchově

Sexuální výchova využívá všechny známé a dostupné vzdělávací metody. Díky svému charakteru sexuální výchova mnohem více apeluje na aktivitu žáka a jeho spolupráci s vyučujícím. S tímto aspektem souvisí i preference určitých vzdělávacích metod. V případě sexuální výchovy se tedy jedná zejména o tzv. metody aktivizační, významné postavení zde zaujímá zvláště hra a dramatizace (Täubner, 2003, s. 178-179).

2.5.1 Metody dialogické

Tyto metody jsou založeny na dialogu mezi žákem a učitelem nebo mezi žáky vzájemně. Základem dialogu je otázka a odpověď, který má za cíl zaktivovat žákovo samostatné myšlení. Mezi aktivizační prvky využívané v dialogických metodách patří hlasování, řetězový dialog (každé dítě popořadě vyjádří svůj názor), alternativní řešení (každé dítě na stanovenou odpověď vyjádří svou vlastní alternativu) a dialog s míčem (svůj názor vyjadřuje žák, kterému byl hozen míč). Podle využívaných organizačních forem výuky můžeme dialogické metody rozdělit na:

- „dialog v celé třídě (org. forma – hromadné vyučování)
- dialog ve skupině (org. forma – skupinová práce)
- dialog ve dvojicích (org. forma – párová práce).“ (Täubner, 2003, s. 179)

2.5.2 Metody problémové

Problémové metody jsou pro učitele velice náročné, mají však při výuce sexuální výchovy stěžejní význam. Tyto metody jak už z názvu vyplývá, jsou založeny na řešení stanového problému. Žáci na základě získaných informací vytvářejí a navrhuji nejvhodnější řešení daného problému. Stanovený problém může žák řešit opět v různých organizačních formách:

- sám
- ve dvojicích
- ve skupině

Využívány jsou také tzv. případové metody:

- Harwardská-rozborová studie (žáci rozebírají situaci ze života).
- Fiktivní studie (vymyšlený příběh, ve kterém mají žáci nalézt východisko z dané situace).
- Řešení konfliktu (žák je soudcem v popsané situaci).
- Živá případová studie (žáci nabízejí řešení situace člověku, který přednesl svůj problém).
- Postupné seznamování s případem (žákům jsou poskytovány informace postupně, sami se mají svou činností dopátrat dalších podrobností a řešení) (Täubner, 2003, s. 179-180).

2.5.3 Metody inscenační

V inscenační metodě děti samy přehrávají stanovený problém. Žáci, kteří se v daný moment hraní neúčastní, mohou do hraní zasahovat např. poskytováním rad. Tyto metody jsou v sexuální výchově považovány za jedny z nejefektivnějších, jelikož napomáhají k vytváření praktických dovedností v rozhodování, jiných žádoucích dovedností, návyků a chování (Täubner, 2003, s. 180).

2.5.4 Hry v sexuální výchově

Hry jsou v rámci výuky sexuální výchovy novým prvkem. Pro žáky mají velký význam hned z několika důvodů, jelikož nenásilným způsobem formují dovednosti, návyky, postoje a chování žáků. Hry se člení na:

- Sexualita a řeč

- Poučení o těle a sexu
- Pohlavní role
- O zevnějšku, smyslnosti a obrazech
- O vztazích mezi lidmi
- Druhá tvář sexuality
- Hodnoty, ctnosti a normy (Täubner, 2003, s. 181).

2.6 Požadavky na připravenost učitele k sexuální výchově

Každý, kdo by se chtěl ve svém životě věnovat učitelské profesi, by měl disponovat určitými osobnostními předpoklady. Samotná osobnost učitele se vytváří od raného dětství, již volbou budoucího povolání. Tento proces pokračuje při jeho následném vzdělávání na školách a při získávání odborné kvalifikace, které mu poskytují základní vědomosti, dovednosti, postoje a návyky. K prohlubování a zvyšování míry poznatků dochází skrze další vzdělávání v průběhu profesního života.

Učitel žáka pouze nevzdělává, ale také vychovává, a proto je naprosto nedostačující, aby měl jen znalosti potřebné pro daný předmět, který vyučuje. Z tohoto důvodu byly stanoveny důležité požadavky, které by měl učitel vyučující sexuální výchovy splňovat (Rašková, 2008, s. 41-44).

Důležitým předpokladem tedy je, aby učitel sexuální výchovy:

- splňoval požadované kompetence a měl dostatečnou kvalifikaci v oblasti didaktiky sexuální výchovy,
- účastnil se dalšího vzdělávání a doplňoval si informace v tématech sexuální výchovy,
- disponoval povahovými rysy, které mu napomohou smýšlet pozitivně, být empatickým a schopným vést konstruktivní dialog a diskuzi,
- byl si vědom ohlašovací povinnosti v případě získání podezření na spáchání sexuálně motivovaného trestného činu,
- orientoval se v legislativě související s tématy sexuální výchovy jako je např. prostituce, obchodování s lidmi, pornografie, rodičovství, diskriminace na základě pohlaví apod.,

- spolupracoval s ostatním pedagogickým personálem, zejména pak s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, školním speciálním pedagogem nebo školním psychologem,
- orientoval se ve specializovaných pracovištích v místě, kde působí a spolupracoval s nimi (hygienické stanice, gynekologická a sexuologická pracoviště, pedagogicko psychologické poradny atd.),
- spolupracoval s rodiči, uměl vysvětlit opodstatněnost sexuální výchovy,
- zapojoval žáky do nejrůznějších projektů a akcí (např. Hrou proti AIDS, Červená stužka, peer programy, besedy se zajímavými hosty apod.), ty mohou napomoci k dosažení preventivních cílů sexuální výchovy,
- chápal etické hranice osobní výpovědi (Podwiková, 2011, s. 32-33).

3 Metodika práce

Ve výzkumu jsme pro sběr dat použili dotazníkové šetření. Při tvorbě dotazníku jsme částečně vycházeli z marketingového výzkumu se zaměřením na sexuální výchovu u mladých, vytvořeného Ing. Evou Cabrnchovou (2010). A to konkrétně v otázkách, které se týkají zkušeností rodičů se získáváním informací ze sexuální oblasti, jejich názory na sexuální výchovu a otázky týkající se sexuálního života jejich dětí. Otázky jsme se snažili sestavit tak, aby jim každý respondent porozuměl a dokázal na ně odpovědět.

V dotazníku se vyskytují především otázky uzavřené, kdy měli respondenti možnost výběru jedné z několika předem daných variant odpovědí (otázky č. 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22). Otázky uzavřené s možností výběru více odpovědí z předem daných variant bez určení pořadí jejich důležitosti (otázka č. 18). Otázky polouzavřené s možností vlastní odpovědi (otázka č. 8). A neposlední řadě otázky otevřené, kdy respondenti odpovídají na otázku vlastními slovy (otázky č. 2, 5, 6, 15).

K vyhodnocování výsledků byly vytvořeny tabulky v počítačovém programu Microsoft Office Word. V tabulkách jsou uvedeny hodnoty absolutní a relativní četnosti.

Použitá symbolika:

Absolutní četnost (n_i)

Relativní četnost (f_i)

Souhrnné hodnoty (Σ)

Vzorec výpočtu relativní četnosti ($f_i = n_i/n \cdot 100$)

3.1 Realizace výzkumu

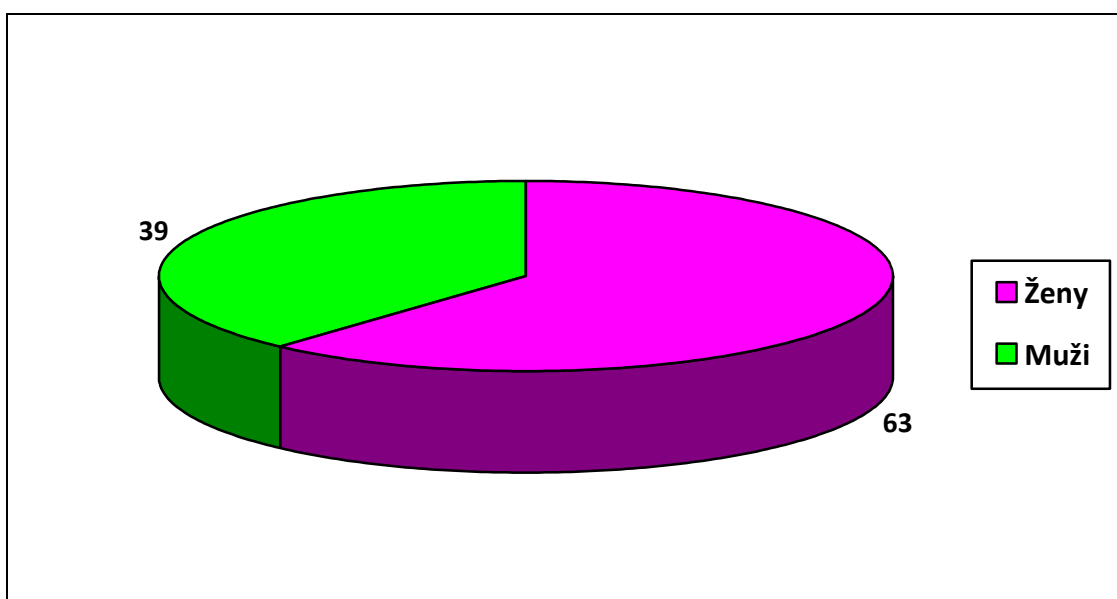
Dotazníky byly rozdány na dvou středních zdravotnických školách. Na SZŠ a VOŠz Emanuela Pöttinga v Olomouci 220 dotazníků a 180 dotazníků na elokovaném pracovišti SZŠ Hranice v Přerově. Dotazníky byly určeny rodičům žáků navštěvujícím SZŠ, předány jim byly prostřednictvím jejich dětí, kterým byly dotazníky rozdány ve škole.

Návratnost dotazníků ze SZŠ v Olomouci byla (zaokrouhлено na celá čísla) 25 %, vrátilo se mi tedy 56 dotazníků a na SZŠ v Přerově byla návratnost 26 %, tedy 46 dotazníků.

3.2 Charakteristika souboru respondentů

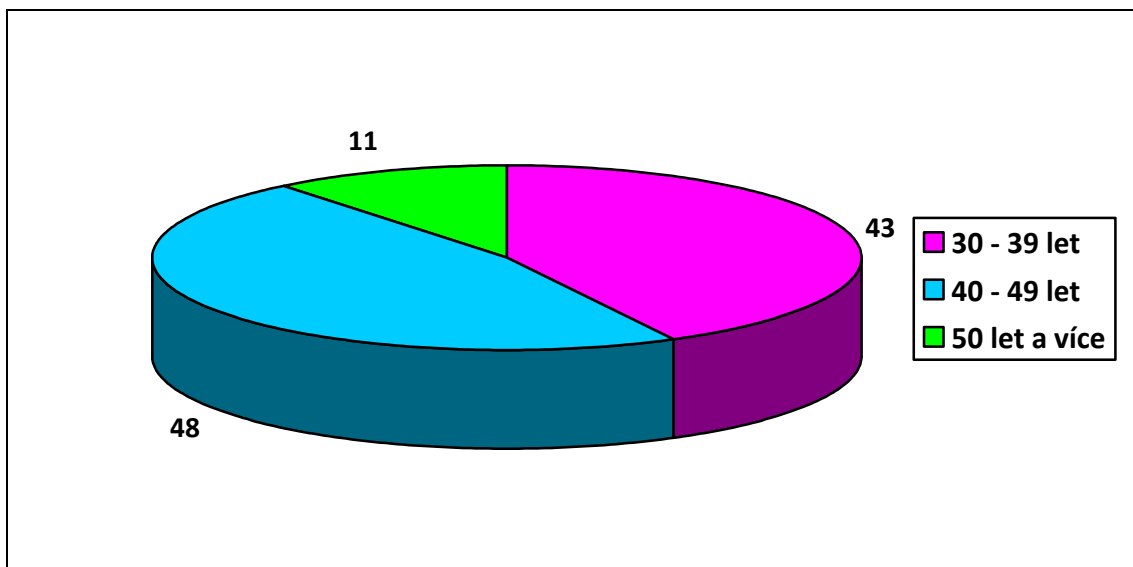
Respondentů **mužského pohlaví** bylo 39 (38,2 %), **ženského pohlaví** 63 (61,8 %). Celkem se tedy výzkumu zúčastnilo 102 respondentů.

Graf 1. Pohlaví respondentů

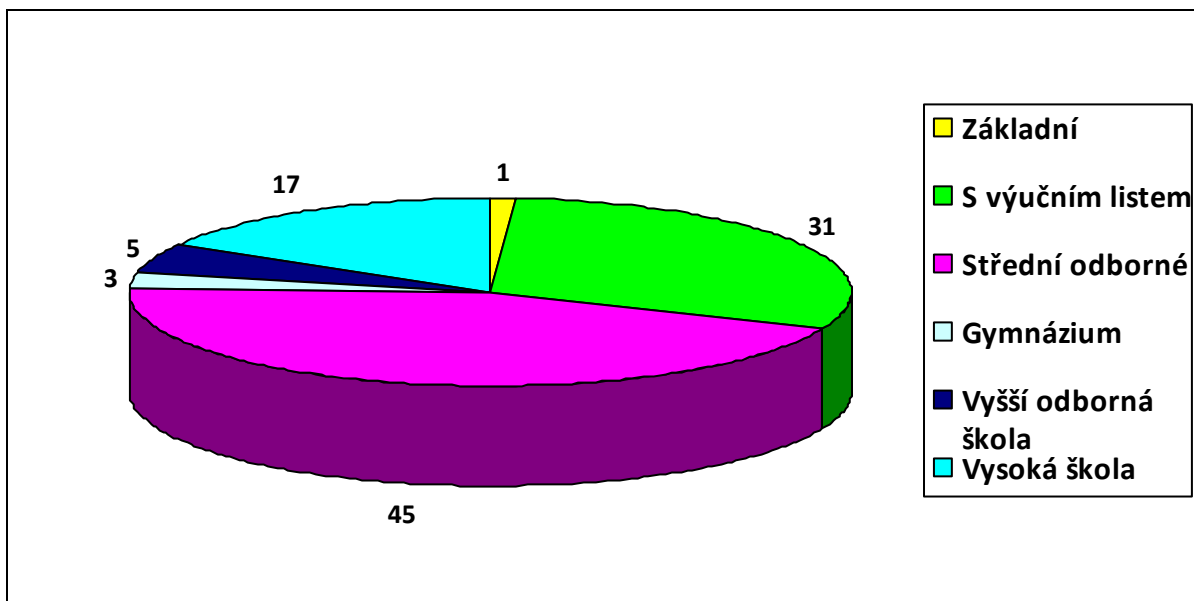
Největší skupinu tvořili respondenti v rozmezí mezi **lety 40 – 49**, 48 (47,1 %), ihned následovani rozmezím mezi **lety 30 – 39**, 43 (42,2 %), nejmenší zastoupení bylo tvořeno respondenty ve věku **nad 50 let**, 11 (10,7 %).

Graf 2. Věk respondentů

Nejpočetnější skupinu tvořili respondenti se **středním odborným vzděláním** 45 (44,1 %), následováni byli respondenty s **výučním listem** 31 (30,4 %), poslední početnější skupinou byli **vysokoškolsky vzdělaní** respondenti 17 (16,7 %). Nejmenší procentuální zastoupení tvořili dotazovaní s **vyšší odbornou školou** 5 (4,9 %), **gymnáziem** 3 (2,9 %) a jako poslední se **základní školou** 1 (1,0 %).

Graf 3. Vzdělání respondentů

4 Výsledky

Pro lepší orientaci ve výsledcích výzkumu, jsou otázky rozděleny do několika kategorií podle typu a zaměření jednotlivých otázek v dotazníku.

4.1 Nejobvyklejší zdroje informací respondentů

Otázka č. 7: Od koho jste v období dospívání získal/a nejvíce užitečných informací?

Celkově dotazovaní uvedli, že za nejužitečnější zdroj informací v období jejich dospívání považují **kamarády** 31 (30,4 %) a **školu** 17 (16,7 %), z literatury získalo informace 14 (13,7 %), **různě** získávalo informace 13 (12,7 %), od **rodičů** 11 (10,8 %) a z **osobních zkušeností** 10 (9,8 %). Někteří uvedli, že informace nezískali **nikde** 4 (3,9 %) a pouze 2 (2,0 %) získali informace u **gynekologa**. Na možnost **seminář, poradna, lékař, média, přítel/přítelkyně** a **nevím**, neodpověděl nikdo 0 (0,0 %).

Tabulka 10. Nejobvyklejší zdroje informací

Odpověď	n_i	f_i (%)
Škola	17	16,7
Rodiče	11	10,8
Kamarádi	31	30,4
Literatura	14	13,7
Gynekolog	2	2,0
Seminář	0	0,0
Poradna	0	0,0
Různě	13	12,7
Nikde	4	3,9
Osobní zkušenosti	10	9,8
Lékař	0	0,0
Média	0	0,0
Nevím	0	0,0
Přítel/přítelkyně	0	0,0
Σ	102	100

4.2 Přístup respondentů k sexuální výchově jejich dětí

Otázka č. 8: Mluvíte s dětmi o sexuálních tématech?

Převážná část respondentů **mluví** se svými dětmi o sexuálních tématech 81 (79,4 %), se svými dětmi **nemluví** 21 (20,6 %) respondentů. Pokud dotazovaní odpověděli na otázku záporně, měli uvést důvody, které je k tomu vedou. Mezi důvody, proč se svými dětmi o těchto tématech nemluví, uvedli:

- nemám potřebu,
- zatím jsou mladí, mají na to dostatek času, nízký věk,
- stydím se,
- dělá to manželka (jejich matka),
- mají výuku ve škole,
- mají své zkušenosti.

Tabulka 11. Komunikace mezi respondenty a jejich dětmi

Odpověď	n_i	f_i (%)
Ano	81	79,4
Ne	21	20,6
Σ	102	100

Otázka č. 9: Témata, o kterých mluvíte s dětmi nejčastěji?

Respondenti uvedli, že se svými dětmi nejčastěji mluví **o všech tématech ze sexuální oblasti** 25 (24,5 %), ihned následovala odpověď **cokoliv o jejich osobě** 21 (20,6 %) a **nespecifikované téma** 19 (18,6 %). **O lásce** nejčastěji mluví 10 (9,8 %) dotazovaných, to stejné **o pohlavně přenosných chorobách** 10 (9,8 %). 8 (7,8 %) respondentů uvedlo, že s nimi děti **nemají potřebu mluvit s nimi** o těchto tématech. **O nechtěném těhotenství** nejčastěji hovoří 3 (2,9 %), **o sexuálních praktikách, problém, úchylných a sexuální orientaci** shodně hovoří 2 (2,0 %) respondentů. Naopak **o onanii** a **o skupinovém sexu** s dětmi nehovoří žádný z dotazovaných 0 (0,0 %).

Tabulka 12. Nejčastější témata rozhovoru

Odpověď	n_i	f_i (%)
Sexuální praktiky	2	2,0
Nespecifikované téma	19	18,6
Vše z této oblasti	25	24,5
Problémy, úchytky	2	2,0
Cokoliv o jejich osobě	21	20,6
Pohlavně přenosné choroby	10	9,8
Sexuální orientace	2	2,0
Onanie	0	0,0
Nemají potřebu s námi mluvit	8	7,8
Láska	10	9,8
Nechtěné těhotenství	3	2,9
Skupinový sex	0	0,0
Σ	102	100

Otázka č. 14: Jaká jsou témata, o kterých nedovede se svými dětmi mluvit?

Nejvíce respondentů uvedlo jako odpověď na tuto otázku, **nespecifikované téma** 32 (31,4 %) a **sexuální praktiky** 29 (28,4 %). Dále pak uváděli **onanii** 14 (13,7 %), **skupinový sex** 13 (12,7 %). 7 (6,9 %) respondentů nedovede se svými dětmi hovořit **o žádném z výše zmíněných témat (vše z této oblasti)**. **O problémech a úchytkách** nedovede hovořit 4 (3,9 %) dotazovaných. Odpověď **cokoliv o jejich osobě, pohlavně přenosné choroby a nechtěné těhotenství** uvedl shodně u každé z těchto možností 1 (1,0 %) respondent. **O lásce a sexuální orientaci** dovede hovořit každý 0 (0,0 %).

Tabulka 13. Problémová témata

Odpověď	n_i	f_i (%)
Sexuální praktiky	29	28,4
Problémy, úchytky	4	3,9
Cokoliv o jejich osobě	1	1,0
Pohlavně přenosné choroby	1	1,0
Sexuální orientace	0	0,0
Onanie	14	13,7
Láska	0	0,0
Nechtěné těhotenství	1	1,0
Skupinový sex	13	12,7
Nespecifikované téma	32	31,4
Vše z této oblasti	7	6,9
Σ	102	100

Otázka č. 22: Myslíte si, že má vaše dítě již sexuální zkušenost?

Necelá polovina z dotazovaných ví o sexuálním životě svých dětí: 34 (33,3 %) z nich ví, že jejich dítě **má sexuální zkušenost** a 21 (20,6 %) ví, že ji jejich dítě zatím **nemá**. 24 (23,5 %) **si myslí**, že jejich dítě sexuální zkušenost **nemá** a naopak 11 (10,8 %) **si myslí, že ano**, dalších 12 (11,8 %) **neví**.

Tabulka 14. Sexuální zkušenosti dětí respondentů

Odpověď	n_i	f_i (%)
Myslím si, že ano	11	10,8
Ano, vím to	34	33,3
Nevím	12	11,8
Myslím si, že ne	24	23,5
Vím, že ne	21	20,6
Σ	102	100

4.3 Předpokládané názory dětí respondentů

Otázka č. 10: Jaké výhody může podle vás vaše dítě spatřovat v komunikaci s rodiči o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví?

Největší výhodu respondenti spatřují v **důvěře** dětí k nim 43 (42,2 %), dále pak, že s nimi mohou děti **mluvit o jakémkoliv tématu** 21 (20,6 %), **chtějí jim pomoci**, uvedlo 17 (16,7 %) dotazovaných. **Osobní přístup, znají je**, uvedlo 13 (12,7 %) z nich a nejmenší zastoupení měla odpověď **zkušenosti**, 8 (7,8 %).

Tabulka 15. Výhody rodičů

Odpověď	n_i	f_i (%)
Důvěra	43	42,2
Zkušenosti	8	7,8
Chcete jim pomoci	17	16,7
Osobní přístup, znáte je	13	12,7
Mohou se s vámi bavit o jakémkoliv tématu	21	20,6
Σ	102	100

Otázka č. 11: Jaké nevýhody může podle vás vaše dítě spatřovat v komunikaci s rodiči o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví?

Nejvíce dotazovaných si myslí, že by s nimi děti nechtěli mluvit z důvodu **ostychu, studu** 38 (37,3 %), protože jsou **jiná generace**, uvedlo 26 (25,5 %) z nich. **Ztrátu soukromí** uvedlo 17 (16,7 %), že je to pro děti **trapné** 16 (15,7 %). Pouze 5 (4,9 %) si myslí, že důvodem by byly **nedostatečné informace** poskytované dětem od rodičů.

Tabulka 16. Nevýhody rodičů

Odpověď	n_i	f_i (%)
Ostych, stud	38	37,3
Jiná generace	26	25,5
Nedostatečné informace	5	4,9
Trapné	16	15,7
Ztráta soukromí	17	16,7
Σ	102	100

Otázka č. 12: Jaké výhody může podle vás vaše dítě spatřovat v informacích o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví získaných ve škole?

Odpovědi na tuto otázku byly celkem rovnoměrně zastoupené, jako největší výhody uváděli: **základní témata** 31 (30,4 %); **přesné, pravdivé informace** 27 (26,5 %); **dostupné** 21 (20,6 %); **povinné, uslyší všichni** 19 (18,6 %) a 4 (3,9 %) respondentů uvedlo, že v informacích získaných ve škole nespátřují **žádné výhody**.

Tabulka 17. Výhody školy

Odpověď	n_i	f_i (%)
Základní témata	31	30,4
Povinné, uslyší všichni	19	18,6
Dostupné	21	20,6
Přesné, pravdivé informace	27	26,5
Žádné výhody	4	3,9
Σ	102	100

Otázka č. 13: Jaké nevýhody může podle vás vaše dítě spatřovat v informacích o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví získaných ve škole?

Na tuto otázku byly odpovědi opět celkem rovnoměrně zastoupeny, za největší nevýhodu respondenti považují **posměch spolužáků** 25 (24,5 %), výuku ve škole považuje za **neosobní** 24 (23,5 %) a **stud** uvádí 23 (22,5 %). O něco méně byly zastoupeny odpovědi, že výuka těchto témat ve škole může být pro děti **trapná** 16 (15,7 %) a poskytuje **málo informací** 14 (13,7 %).

Tabulka 18. Nevýhody školy

Odpověď	n _i	f _i (%)
Málo informací	14	13,7
Stud	23	22,6
Neosobní	24	23,5
Trapné	25	24,5
Posměch spolužáků	16	15,7
Σ	102	100

4.4 Názory respondentů na sexuální výchovu ve školách

Otázka č. 15: V rámci jakého předmětu na SŠ byste zařadili výuku témat z oblasti sexuální výchovy?

Na tuto otázku odpovědělo 74 (72,5 %) ze 102 (100 %) všech dotazovaných. Respondenti mohli uvést více odpovědí. Nejčastěji uváděli **Biologii** 34 (35,5 %), **Rodinnou výchovu** 23 (24,0 %), **Občanskou nauku** 16 (16,7 %), **Výchovu ke zdraví** 10 (10,4 %), 5 (5,2 %) by chtělo samostatný předmět **Sexuální výchovu**. **Somatologii** 4 (4,2 %), jedenkrát se objevila v odpovědích možnost **Psychologie**, **Výchova dítěte**, **Sociální péče** a **Speciální výchovy** 1 (1,0 %).

Tabulka 19. Vyučovací předmět

Odpověď	n_i	f_i (%)
Biologie	34	35,5
Rodinná výchova	23	24,0
Občanská nauka	16	16,7
Výchova ke zdraví	10	10,4
Sexuální výchova	5	5,2
Somatologie	4	4,2
Psychologie	1	1,0
Výchova dítěte	1	1,0
Sociální péče	1	1,0
Speciální výchovy	1	1,0
Σ	96	100

Otázka č. 16: Jaké metody sexuální výchovy jsou podle vás vhodné?

Nejvíce respondentů by dalo přednost možnosti **výkladu učitele doplněného besedou s odborníkem** 54 (52,9 %) o polovinu méně jich volilo možnost **výkladu doplněného přednáškou odborníka** 22 (21,6 %) a 15 (14,7 %) **výklad učitele a video produkci**. Nejméně dotazovaných chtělo **výklad doplněný prožitkovým programem**, pouze 7 (6,9 %) a **prostý výklad učitele** 4 (3,9 %).

Tabulka 20. Metody výuky

Odpověď	n _i	f _i (%)
Výklad učitele	4	3,9
Výklad učitele a video produkce (DVD)	15	14,7
Výklad učitele doplněný přednáškou odborníka	22	21,6
Výklad učitele doplněný besedou s odborníkem	54	52,9
Výklad učitele doplněný prožitkovým programem	7	6,9
Σ	102	100

Otázka č. 18: Téma, které je podle vás nejdůležitější vyučovat na SŠ?

Respondenti měli možnost vybrat si více možností z navrhovaných odpovědí. Jako nejdůležitější téma si vybrali **pohlavně přenosné choroby** 64 (15,0 %), **bezpečný sex – výběr partnera** 63 (14,8 %), **metody plánovaného rodičovství – druhy antikoncepce** 54 (12,7 %), **problematika HIV/AIDS** 53 (12,4 %), **sexuální komerční zneužívání** 40 (9,4 %), **sexuální zralost, nebezpečí předčasného sexuálního života** 39 (9,2 %) a **sexuální trestná činnost** 32 (7,5 %). O něco méně respondentů volilo možnost **problematika interrupce** 24 (5,6 %), **promiskuitní chování** 22 (5,2 %), **sexuální deviace** 17 (4,0 %) a pouze 13 (3,1 %) **problematiku homosexuality**. V 5 (1,2 %) by zařadili i **jiná témata**.

Tabulka 21. Témata výuky

Odpověď	n_i	f_i (%)
Sexuální zralost, nebezpečí předčasného sexuálního života	39	9,2
Promiskuitní chování	22	5,2
Bezpečný sex – výběr partnera	63	14,8
Metody plánovaného rodičovství – druhy antikoncepce	54	12,7
Problematika interrupce	24	5,6
Pohlavně přenosné choroby – projevy, šíření, prevence	64	15,0
Problematika HIV/AIDS	53	12,4
Sexuální deviace	17	4,0
Problematika homosexuality	13	3,1
Sexuální trestná činnost	32	7,5
Sexuální komerční zneužívání	40	9,4
Jiné	5	1,2
Σ	426	100

Otázka č. 19: Je podle vás vhodné vyučovat sexuální výchovu na školách?

V této otázce zcela jasně převládala odpověď **ano**, a to v 93 (91,2 %) případech. Pouze 1 (1,0 %) respondent si myslí, že **není vhodné** vyučovat sexuální výchovu ve škole. 8 (7,8 %) dotazovaných **nedokáže posoudit** tuto situaci.

Tabulka 22. Výuka sexuální výchovy

Odpověď	n_i	f_i (%)
Ano	93	91,2
Ne	1	1,0
Nedokážu posoudit	8	7,8
Σ	102	100

Otázka č. 20: Považujete sexuální výchovu ve škole za dostatečnou?

Všech 70 (68,6 %) dotazovaných **nedokáže posoudit**, zda je sexuální výchova ve škole dostatečná. 23 (22,6 %) ji považuje za **nedostatečnou** a pouze 9 (8,8 %) si myslí, že **dostatečná** je.

Tabulka 23. Posouzení vhodnosti sexuální výchovy

Odpověď	n_i	f_i (%)
Ano	9	8,8
Ne	23	22,6
Nedokážu posoudit	70	68,6
Σ	102	100

Otázka č. 21: Měli by se podle vás v této oblasti vyučovat dívky a chlapci zvlášť?

57 (55,9%) všech dotazovaných si **nemyslí**, že by se mělo vyučovat každé pohlaví samostatně. 26 (25,5%) **neví**, zda ano či ne a 19 (18,6%) by **chtělo**, aby se vyučovali dívky a chlapci **zvlášť**.

Tabulka 24. Forma výuky

Odpověď	n_i	f_i (%)
Ano	19	18,6
Ne	57	55,9
Nevím	26	25,5
Σ	102	100

5 Diskuze

Spolupráce školy, pedagogů a rodičů je důležitá nejen při výuce témat ze sexuální výchovy, ale při celém vzdělávacím procesu dětí. Rodiče jsou prvním a nejdůležitějším vzorem, který napomáhá formování důležitých postojů a návyků při formování osobnosti dětí. Tento vzor má vliv i na jejich přístup k lidské sexualitě. Z toho důvodu je naprosto stěžejní komunikace mezi školou a rodiči, která by měla vést ke vzájemné shodě v otázkách cílů a především použití vhodných metod při výuce sexuální výchovy. Díky zodpovědnému přístupu by se takto dalo předejít nebezpečí, které se skrývá v podobě informací získaných z médií, od kamarádů a jiných informačních zdrojů, které mohou poskytovat dětem a dospívajícím neúplné, zkreslené nebo někdy i zcela mylné informace.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit názory rodičů na výuku sexuální výchovy ve školách. V tomto ohledu je velice důležité zjištění, že celých 91 % respondentů se domnívá, že je vhodné zařadit sexuální výchovu do školního vyučování. Naopak pouze jeden dotazovaný (1 %) s touto výukou nesouhlasí. Toto zjištění je však zcela v rozporu s požadavky asociace VORP (Výboru na obranu rodičovských práv) a Hnutí pro život, kteří požadují vyjmutí velmi podstatných témat ze sexuální výchovy, stejně jako zcela vyloučit problematiku HIV/AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob, dále pak sexuální zneužívání dětí atd. Změny by se měli projevit při revizi stávajícího Rámcově vzdělávacího programu. Tyto navrhované změny jsou nicméně v rozporu se standarty SZO pro sexuální výchovu v Evropě, s dlouhodobým programem zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky Zdraví pro všechny v 21. století a jak už bylo zmíněno dříve také s Úmluvou o právech dítěte a jinými právními normami a doporučeními. Touto úpravou by došlo k porušení práv dětí a dospívajících, mezi nimiž je nejen právo na informace, ale i právo na sexuální vzdělávání.

Co se týče dalších odpovědí v dotazníkovém šetření vztahujícím se k danému cíli, ty již nejsou tak jednoznačně vyhraněné. 69 % dotazovaných není schopno posoudit, zda je vzdělávání v oblasti sexuální výchovy na školách dostatečné. Toto si snad můžeme zdůvodnit nedostatečnou komunikací mezi rodiči a dětmi o probíhající výuce a jejich tématech ve škole. 23 % dotazovaných tuto výuku považuje za nedostatečnou a pouhých 9 % z nich ji za dostatečnou považuje. Rozdílné jsou také jejich názory na průběh výuky. Polovina všech dotazovaných (56 %) je pro společnou

výuku děvčat i chlapců v této oblasti vzdělávání, 19 % je naopak pro samostatnou výuku děvčat a chlapců a 25 % dotazovaných neví. Toto lze přikládat věku respondentů, jejich výchově a svou roli může sehrávat i náboženské vyznání.

Dále se respondenti vyjadřovali k otázce, v rámci jakého předmětu by se měla na středních školách vyučovat témata ze sexuální výchovy. Při odpovědích na tuto otázku dotazovaní nejspíše vycházeli z vlastní zkušenosti a z předmětů, které sami absolvovali při školní výuce a z předmětů, které studují jejich děti. Celkem logicky tedy navrhovali biologii (36%), rodinnou výchovu (24 %), občanskou nauku (17 %), výchovu ke zdraví (10 %), somatologii (4 %), po 1 % získali psychologie, sociální péče a jiné speciální výchovy. 5 % dotazovaných by bylo pro vytvoření samostatného předmětu sexuální výchova.

Respondenti se také vyjadřovali k metodám výuky sexuální výchovy, které jsou podle nich nejvhodnější. Podle očekávání byla nejvíce zastoupena odpověď, výklad učitele doplněný besedou s odborníkem (53 %), ostatní odpovědi získali až na odpověď, výklad učitele doplněný přednáškou odborníka (22%), zanedbatelné procento hlasů. Z toho vyplývá, že si jsou respondenti zřejmě vědomi vlivu, který může odborník na žáky mít. Žáci jej mohou považovat za osobu povolanější než svého vyučujícího, jelikož je v dané oblasti odborníkem na slovo vzatým, mohou si ověřit pravdivost slov svého učitele. Důležitá sama o sobě je i daná forma výuky, tedy беседа. Ta je důležitá pro aktivizaci žáků, a čím více budou žáci aktivizováni, tím více informací si osvojí nebo rovnou zvnitřní. Mezi témata, která jsou podle nich nejdůležitější zařadit do výuky na SŠ, zvolili respondenti pohlavně přenosné choroby, jejich projevy, šíření a prevenci, problematiku HIV/AIDS, sexuální trestnou činnost a v neposlední řadě sexuální komerční zneužívání. Tyto odpovědi jsou opět zcela v rozporu s požadavky asociace VORP a Hnutí pro život, kteří požadují vyjmutí těchto témat ze vzdělávacího procesu. Dalšími důležitými tématy jsou pro dotazované: bezpečný sex – výběr partnera, sexuální zralost (nebezpečí předčasného sexuálního života) a metody plánovaného rodičovství (druhy antikoncepce). Z výsledků jasně vyplývá zájem respondentů ochránit své děti před nebezpečími, která v sobě nedostatečná informovanost z této oblasti nesou.

Dílní cílem této práce bylo zjistit, od koho sami respondenti v období dospívání získali nejvíce užitečných informací. Jednoznačně nejdůležitějším zdrojem byli pro dotazované jejich kamarádi (30 %). Ve škole nejužitečnější informace získalo pouhých

17 % a od rodičů 11 %. Zjištění, že školu uvedlo tak málo dotazovaných, pouze potvrzuje fakt, selhání výuky sexuálních témat ve školách v období komunismu, o kterých se zmiňujeme na začátku. Malé procentu u odpovědi rodiče zase svědčí o době, ve které respondenti vyrůstali. V té době se ve většině případů o těchto tématech doma nemluvalo, anebo se poučení vztahovalo pouze na např. u dívek poučení o menstruaci. O něco více procent (14 %) získala odpověď, literatura. Různě získalo informace 13 % dotazovaných a z osobních zkušeností 10 %. Zajímavá jsou 4 % dotazovaných, kteří nezískali informace nikde.

Dále jsme chtěli zmapovat, o kterých tématech činí respondentům největší problém se svými dětmi hovořit a naopak, pokud s nimi vůbec hovoří a jaká jsou nejčastěji probíraná témata ze sexuální oblasti. Zajímavé zjištění bylo, že 21 % dotazovaných s dětmi o sexuálních tématech vůbec nehovoří. Svě odpovědi zdůvodnili např., že se stydí, nemají potřebu s nimi mluvit nebo od toho mají výuku ve škole. Co se týká témat, o kterých mluví se svými dětmi nejčastěji, velice kladně hodnotíme stanoviska dotazovaných, jelikož nejčastější odpovědí bylo, vše ze sexuální oblasti (25 %), cokoliv jejich osobě (21%) a nespecifikované téma (19 %). Naopak, pokud jde o otázku, o kterých tématech nedovede se svými dětmi mluvit, byla nejčastější odpověď: nespecifikované téma, a to ve 32 případech (32 %), ihned na to následována sexuálními praktikami (28 %), pod které lze zahrnout i onanii (14 %) a skupinový sex (13 %). Tyto odpovědi mohou vyplývat ze vzájemného studu mezi respondenty a jejich dětmi, jelikož se jedná o velice choulostivá témata, protože naopak většina dotazovaných s dětmi o běžných sexuálních tématech hovořit dovede. O problémech a úchylnkách nedovedou hovořit (4 %) všech dotazovaných. A určitě zajímavé je zjištění, že 7 % nedovede hovořit o ničem z této oblasti a v jednom případě se objevila i odpověď, že nedovedou hovořit o ničem, co se týká osoby jejich dětí. Z komerčního výzkumu Cabrnichové (2010) u mladých do 24 let vyplývá, že témata, o kterých mladí s rodiči nemluví, jsou sexuální praktiky (33 %), nespecifikované téma (18 %), vše z této oblasti (14 %) a problémy a úchylnky (10 %).

Velmi zajímavým bylo také zjištění, že pouze polovina (54 %) respondentů ví, zda jejich děti mají, či nemají sexuální zkušenost. Zbytek se pouze domnívá, že mají či nemají zkušenost nebo vůbec neví. Důvodů může být mnoho, ať už jsou to špatné vztahy v rodině, málo důvěry, nedostatečná komunikace a mnoho dalších.

Posledním a dílčím cílem jsme si stanovili zjistit, jaké výhody a nevýhody mohou děti respondentů spatřovat v komunikaci s rodiči o sexuálních tématech a jaké výhody a nevýhody jim může přinášet škola jako informační zdroj. Pokud jde o výhody rodičů, tak celkem jednoznačně převládá důvěra. U nevýhod je to celkem očekávaná odpověď, ostych/stud a jiná generace rodičů. Jako největší výhodu informací získaných ve škole, respondenti považují, probrání základních témat a přesné, pravdivé informace. Co se týká nevýhod školy, odpovědi byly velmi vyrovnaně zastoupené, ale nejvíce dotazovaní uváděli, že se jejich děti mohou cítit trapně. Cabrnchová také shodně uvádí, že největší výhodou, kterou mladí spatřují komunikaci s rodiči o sexuálních tématech, je důvěra. Jako nevýhodu opět shodně uvádí stud. Pokud jde o výhody školy, tak uvádí, že největší výhodou jsou také jako v našem výzkumu základní témata. Naopak nejmenší výhodou mladí spatřují, přesné, pravdivé informace, které jsou v našem výzkumu uváděny jako druhá největší výhoda. Jako nevýhodu školy uvádí na prvním místě, málo informací. Stud, který zastává první místo v našem výzkumu, je u Cabrnchové zanedbatelný.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zjistit názory rodičů na výuku sexuální výchovy na středních školách. Jako dílčí cíle jsme si stanovili, zhodnotit, jaké informační zdroje byly pro rodiče v období jejich dospívání nejvíce užitečné, zmapovat, o kterých tématech činí rodičům největší problém se svými dětmi hovořit a naopak, jaká jsou rodiči nejčastěji probíraná témata ze sexuální oblasti a zjistit informovanost z oblasti sexuálního života jejich dětí, studujících na středních školách. Všechny tyto stanovené cíle se nám podařilo splnit.

Celkem se výzkumného šetření účastnilo 102 respondentů, z toho bylo 39 respondentů mužského pohlaví a 63 pohlaví ženského. Respondenti byli rodiče žáků navštěvujících Střední zdravotnickou školu v Olomouci a elokované pracoviště Střední zdravotnické školy Hranice v Přerově.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že převážná většina dotazovaných považuje za vhodné vyučovat sexuální výchovu na školách. Výuka sexuální výchovy by podle nich měla probíhat u děvčat a chlapců dohromady, a to metodám výkladu učitele doplněného besedou s odborníkem. Průřezová témata by měla být zařazena do předmětu biologie, rodinná výchova a občanská nauka. Mezi témata, která by se měla především začlenit do výuky, zařadili pohlavně přenosné choroby (projevy, šíření, prevence), bezpečný sex (výběr partnera), metody plánovaného rodičovství (druhy antikoncepce) a problematiku HIV/AIDS. Z dalších výsledků výzkumu vyplývá, že největší problém činí respondentům mluvit se svými dětmi o sexuálních praktikách, skupinovém sexu a onanii.

Přínosem těchto výsledků do praxe je především zjištění faktu, že převážná většina všech dotazovaných považuje za důležité vzdělávat děti v oblasti lidské sexuality a mají jednoznačný postoj k metodám výuky sexuální výchovy a tématům, které by do ní zařadili.

Souhrn

Diplomová práce na téma *Sexuální výchova jako předmět výuky na školách* se ve svých teoretických poznatcích zabývá didaktikou sexuální výchovy na středních školách. V úvodu se práce věnuje historii sexuální výchovy od konce 18. století až po současnost. Dále pak se zabývá vzdělávacími programy, teorií, obsahem a metodami využívanými v sexuální výchově a v neposlední řadě je také věnována pozornost osobnosti učitele sexuální výchovy.

Metodika a výsledky práce analyzují výsledky výzkumného šetření, které bylo zaměřeno na respondenty z řad rodičů, jejichž děti navštěvují střední školu. Zjišťovali jsme názory rodičů na sexuální výchovu na středních školách, snažili jsme se zmapovat, o kterých tématech činí rodičům největší problém se svými dětmi hovořit a naopak. Výsledky komplexní analýzy názorů považujeme za hlavní přínos této práce.

Klíčová slova

Sexuální výchova, sexualita člověka, rámcové vzdělávací programy, učitel sexuální výchovy.

Summary

This diploma work describes topic: *Sexual education – subject of teaching at schools*. In theoretical finding the work deals with didactics of sexual education at high schools. In introduction it describes history of sexual education since 18th century to nowadays. It also describes educational programs, theory, content and methods which are used in sexual education. It describes personality of teacher of sexual education, too.

Methodology and the results of this work analyses the results of research which is focused on respondents – parents of children attending high school. We tried to find out parent's opinions of sexual education at high schools. We tried to map the themes which are problematic for parents and also for children to speak about. We consider the results of complex analysis of their opinions as the main purpose of this diploma work.

Key words

Sexual education, human sexuality, scope educational programs, teacher of sexual education.

Referenční seznam

1. CABRNOCHOVÁ, E. Marketingový výzkum se zaměřením na sexuální výchovu u mladých. In: PROUZOVÁ, Z., eds. *4. moravský regionální kongres k sexuální výchově*. Brno: Tribun EU, 2010. 94 s. ISBN 978-80-904290-1-7.
2. HAJNOVÁ, R., KLEINOVÁ, S. *Průvodce sexuální výchovou pro základní a střední školy*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. 86 s. ISBN 80-7013-359-7.
3. JANIŠ, K. Historie cílené pohlavní výchovy na našem území. In: ŠULOVÁ, L., FAIT, T. a WEISS, P. et al., eds. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: MAXDORF, 2011. 439 s. ISBN 978-80-7345-238-4.
4. JANIŠ, K. Příspěvek k vývoji a historii cílené sexuální výchovy. In: MITLÖHNER, M., eds. *9. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2001. 142 s. ISBN 80-86559-02-5.
5. JANIŠ, K. *Sexuální výchova – příspěvek k teorii a praxi*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2002. 155 s. ISBN 80-7041-377-8.
6. JANIŠ, K. *Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2008. 117 s. ISBN 978-80-7041-898-7.
7. JANIŠ, K., ČÍŽKOVÁ, Š. *Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2007. 59 s. ISBN 978-80-7041-153-7.
8. JANIŠ, K., MARKOVÁ, D. *Příspěvek k základům sexuální výchovy*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2007. 77 s. ISBN 978-80-7041-621-1.
9. MITLÖHNER, M. Sexuální výchova a právo. In: MITLÖHNER, M., eds. *11. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2003. 206s. ISBN 80-86559-23-8.
10. MOROKES, F. Ženy a muži – obrazy z minulosti. In: SVATOŠ, T., eds. *Rodinná a sexuální výchova: dnešní reflexe a citlivá místa*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2004. 152 s. ISBN 80-7041-078-7.
11. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *Rámcové vzdělávací programy*. [online]. c2008 [cit. 2012-23-2]. Dostupné z WWW: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP_5341M01_Zdravotnicky_asistent.pdf>.

12. PODWIKOVÁ, A. *Informovanost žáků středních zdravotnických škol a žáků jiných středních škol v oblasti sexuální výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého. Katedra antropologie a zdravotní výchovy, 2011. 108 s., 22 s. příloh.
13. RAŠKOVÁ, M. *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2008. 190 s. ISBN 978-80-244-2077-6.
14. SOVOVÁ, O. Hranice svobody projevu, právo na informace a sexuální výchova. In: MITLÖHNER, M., eds. *12. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2004. 173 s. ISBN 80-86559-31-9.
15. SVOBODA, J. *Texty k inspiraci vyučujícím (zvláště rodinné a sexuální výchovy)*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2010. 186 s. ISBN 978-80-7368-918-6.
16. ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova. Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Praha: Grada, 2003. 104 s. ISBN 80-247-0291-6.
17. ŠULOVÁ, L., FAIT, T., WEISS, P. et al. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: MAXDORF, 2011. 439 s. ISBN 978-80-7345-238-4.
18. TÄUBNER, V. Sexuální výchova. In: MITLÖHNER, M., eds. *11. celostátní kongres v České republice*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2003. 206 s. ISBN 80-86559-23-8.
19. TROJAN, O. *Jak mluvit s dětmi o sexu*. Praha: FRAGMENT, 2009. 152 s. ISBN 978-80-253-0833-2.
20. UZEL, R. Obsahová stránka sexuální výchovy u nás a ve světě. In: SVATOŠ, T., eds. *Rodinná a sexuální výchova: problémy, akcenty, souvislosti*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2002. 154 s. ISBN 80-7041-317-4.
21. UZEL, R. *Sexuální výchova*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-69-5.
22. VENGLÁŘOVÁ, M., BROŽOVÁ, V. *Nové trendy v sexuální výchově*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2009. 39 s. ISBN 978-80-869-56-52-7.
23. VÝBOR NA OBRANU RODIČOVSKÝCH PRÁV. *Úhel pohledu*. [online]. c2012 [cit. 2012-18-2]. Dostupné z WWW: <www.vorp.cz/clanek/uhel-pohledu/>.

Přehled použitých zkratk

AIDS – Acquired Immune Deficiency Syndrome (Syndrom získaného selhání imunity)

ČR – Česká republika

DVD – Digital Versatile Disc (Digitální víceúčelový disk)

HIV – Human Immunodeficiency Virus (Virus lidské imunitní nedostatečnosti)

IPPF – International Planned Parenthood Federation (Mezinárodní federace plánovaného rodičovství)

KSČ – Komunistická strana Československa

RVP – Rámcové vzdělávací programy

SOŠ – Střední odborná škola

SPRSV – Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu

SŠ – Střední škola

SZO – Světová zdravotnická organizace

SZŠ – Střední zdravotnická škola

ŠVP – Školní vzdělávací programy

VORP – Výbor na obranu rodičovských práv

VOŠZ – Vyšší odborná škola zdravotnická

ZDŠ – Základní devítiletá škola

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1. Věkové rozložení respondentů

Tabulka 2. Vzdělání respondentů

Tabulka 3. Od koho jste získal/a nejvíce užitečných informací?

Tabulka 4. Jakým způsobem jsi doposud získával/a informace?

Tabulka 5. Témata, o kterých mladí nemluví s rodiči

Tabulka 6. Nevýhody rodičů

Tabulka 7. Výhody rodičů

Tabulka 8. Nevýhody školy

Tabulka 9. Výhody školy

Tabulka 10. Nejobvyklejší zdroje informací

Tabulka 11. Komunikace mezi respondenty a jejich dětmi

Tabulka 12. Nejčastější témata rozhovoru

Tabulka 13. Problémová témata

Tabulka 14. Sexuální zkušenosti dětí respondentů

Tabulka 15. Výhody rodičů

Tabulka 16. Nevýhody rodičů

Tabulka 17. Výhody školy

Tabulka 18. Nevýhody školy

Tabulka 19. Vyučovací předmět

Tabulka 20. Metody výuky

Tabulka 21. Témata výuky

Tabulka 22. Výuka sexuální výchovy

Tabulka 23. Posouzení vhodnosti sexuální výchovy

Tabulka 24. Forma výuky

Graf 1. Pohlaví respondentů

Graf 2. Věk respondentů

Graf 3. Vzdělání respondentů

Seznam příloh

Příloha A: CD

Příloha B: Dotazník

Příloha B: Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Eva Cilečková a jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Ve své diplomové práci se budu zabývat výukou témat ze Sexuální výchovy pro potřeby středoškolského vzdělávání. Tímto si Vás dovoluji požádat o vyplnění krátkého anonymního dotazníku pro účely výzkumu k této diplomové práci.

Prosím o pravdivé vyplnění jednotlivých otázek podle Vašich zkušeností a přesvědčení. Děkuji za Váš čas.

Pokyny pro vyplňování dotazníku:

- Pokud není uvedeno jinak, zatrhněte vždy jen jednu Vámi preferovanou odpověď.
-

1) Jaké je vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena

2) Kolik je vám let?

.....

3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) S výučním listem
- c) Střední odborné
- d) Gymnázium
- e) Vyšší odborná škola
- f) Vysoká škola

4) Jaký váš rodinný stav?

- a) Ženatý/vdaná
- b) Rozvedený/rozvedená
- c) Svobodný/svobodná
- d) Druh/družka

5) Kolik máte dětí?

.....

6) Jak jsou vaše děti staré? (vypište všechny)

.....

7) Od koho jste v období dospívání získal/a nejvíce užitečných informací?

- a) Škola
- b) Rodiče
- c) Kamarádi
- d) Literatura
- e) Gynekolog
- f) Seminář
- g) Poradna
- h) Různě
- i) Nikde
- j) Osobní zkušenosti
- k) Lékař
- l) Média
- m) Nevím
- n) Přítel/přítelkyně

8) Mluvíte se svými dětmi o sexuálních tématech?

- a) Ano
- b) Ne (napište proč)

9) Témata, o kterých mluvíte s dětmi nejčastěji?

- a) Sexuální praktiky
- b) Nespecifikované téma
- c) Vše z této oblasti
- d) Problémy, úchylky
- e) Cokoliv o jejich osobě
- f) Pohlavně přenosné choroby
- g) Sexuální orientace
- h) Onanie
- i) Nemají potřeby s námi mluvit
- j) Láska
- k) Nechtěné těhotenství
- l) Skupinový sex

10) Jaké výhody může podle vás vaše dítě spatřovat v komunikaci s rodiči o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví?

- a) Důvěra
- b) Zkušenosti
- c) Chcete jim pomoci
- d) Osobní přístup, znáte je
- e) Mohou se s vámi bavit o jakémkoliv tématu

11) Jaké nevýhody může podle vás vaše dítě spatřovat v komunikaci s rodiči o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví?

- a) Ostych, stud
- b) Jiná generace
- c) Nedostatečné informace
- d) Trapné
- e) Ztráta soukromí

12) Jaké výhody může podle vás vaše dítě spatřovat v informacích o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví získaných ve škole?

- a) Základní témata
- b) Povinné, uslyší všichni
- c) Dostupné
- d) Přesné, pravdivé informace
- e) Žádné výhody

13) Jaké nevýhody může podle vás vaše dítě spatřovat v informacích o tématech sexuálního a reprodukčního zdraví získaných ve škole?

- a) Málo informací
- b) Stud
- c) Neosobní
- d) Posměch spolužáků
- e) Trapné

14) Jaká jsou témata, o kterých nedovede se svými dětmi mluvit?

- a) Sexuální praktiky
- b) Problémy, úchytky
- c) Cokoliv o jejich osobě
- d) Pohlavně přenosné choroby
- e) Sexuální orientace
- f) Onanie
- g) Láska
- h) Nechtěné těhotenství
- i) Skupinový sex
- j) Nespecifikované téma
- k) Vše z této oblasti

15) V rámci jakého předmětu na SŠ byste zařadili výuku témat z oblasti sexuální výchovy? (možno více odpovědí)

.....

16) Jaké metody sexuální výchovy jsou podle vás vhodné?

- a) Výklad učitele
- b) Výklad učitele a video produkce (DVD)
- c) Výklad učitele doplněný přednáškou odborníka
- d) Výklad učitele doplněný besedou s odborníkem
- e) Výklad učitele doplněný prožitkovým programem

17) Jiné metody výuky sexuální výchovy

- a) Sexuální výchova formou besedy s odborníkem
- b) Sexuální výchova prostřednictvím videa (DVD)
- c) Sexuální výchova formou prožitkového programu

18) Téma, které je podle vás nejdůležitější vyučovat na SŠ? (možno zatrhnout více odpovědí)

- a) Sexuální zralost, nebezpečí předčasného sexuálního života
- b) Promiskuitní chování
- c) Bezpečný sex – výběr partnera
- d) Metody plánovaného rodičovství – druhy antikoncepce
- e) Problematika interrupce
- f) Pohlavně přenosné choroby – projevy, šíření prevence
- g) Problematika HIV/AIDS
- h) Sexuální deviace
- i) Problematika homosexuality
- j) Sexuální trestná činnost
- k) Sexuální komerční zneužívání dětí a mládeže
- l) Jiné

19) Je podle vás vhodné vyučovat sexuální výchovu na školách?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nedokážu posoudit

20) Považujete sexuální výchovu ve škole za dostatečnou?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nedokážu posoudit

21) Měli se podle vás v této oblasti vyučovat dívky a chlapci zvlášť?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

22) Myslíte si, že má vaše dítě již sexuální zkušenost? (myšleno to vaše dítě, od kterého máte tento dotazník)

- a) Myslím si, že ano
- b) Ano, vím to
- c) Nevím
- d) Myslím si, že ne
- e) Ví, že ne

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Eva Cilečková
Katedra:	KAZ
Vedoucí práce:	MUDr. Kateřina Kikalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Sexuální výchova jako předmět výuky na školách
Název v angličtině:	Sexual education – subject of teaching at schools.
Anotace práce:	Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to na teoretické poznatky a výsledky výzkumu. V teoretických poznatcích je rozpracována historie a didaktika sexuální výchovy. Druhá část práce je věnována metodice výzkumu, analýze a interpretaci výsledků. Výzkumné šetření probíhalo u rodičů žáků SZŠ a kladlo si za cíl zjistit názory rodičů na sexuální výchovu na středních školách. V diskuzi jsou okomentovány nejzajímavější výsledky výzkumu.
Klíčová slova:	Sexuální výchova, sexualita člověka, rámcové vzdělávací programy, učitel sexuální výchovy.
Anotace v angličtině:	This diploma work is divided into two parts: theoretical findings and the results of research. History and didactics of sexual education is described in the first part - theoretical findings. Methodology of research, analysis and interpretation of results this all is described in the second part – results of research. The research was provided with parents of students of high schools and their opinions of sexual education at high schools were the main purposes of this diploma work. There are commented the most interesting results of research in the discussion.
Klíčová slova v angličtině:	Sexual education, human sexuality, scope educational programs, teacher of sexual education.
Přílohy vázané v práci:	Příloha A: CD Příloha B: Dotazník
Rozsah práce:	67 stran (95 702 znaků)
Jazyk práce:	Čeština

